

Marjo Maidell, Laura Aalto, Paula Horne, Peetu Keskinen

**Suomen metsäkeskuksen
metsänomistajiin kohdistuvan
neuvontatyön vaikuttavuus
osana Kansallisen
metsästrategian toteutusta
(KASVA)**



Helsinki 2021

PTT raportteja 271

PTT reports 271

Suomen metsäkeskuksen metsänomistajiin kohdistuvan neuvontatyön vaikuttavuus osana Kansallisen metsästrategian toteutusta (KASVA)

Marjo Maidell, Laura Aalto, Paula Horne, Peetu Keskinen

Helsinki 2021

Pellervon taloustutkimus PTT

Eerikinkatu 28 A

00180 Helsinki

Puh. 09-348 8844

Faksi 09-3488 8500

Sähköposti ptt@ptt.fi

ISBN 978-952-224-235-8 pdf

ISSN 2489-9615 (pdf)

**Marjo Maidell, Laura Aalto, Paula Horne, Peetu Keskinen, 2021 PTT Raportteja
271. Suomen metsäkeskuksen metsänomistajiin kohdistuvan neuvontatyön
vaikuttavuus osana Kansallisen metsästrategian toteutusta (KASVA)**

Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin Metsäkeskuksen hoitoindeksi- ja luonnonhoito-asiakassalkuissa toteutetun neuvonnan vaikuttavuutta. Vaikuttavuutta tarkasteltiin prosessilähtöisesti eli vertaamalla neuvonnalle asetettuja tavoitteita kohderyhmässä aikaansaatuun muutokseen. Muutoksen tarkastelussa hyödynnettiin kontrolliryhmää. Tämän tutkimuksen rinnalla toteutettiin erillinen, Metsäkeskuksen yritysneuvonnan ja koulutustoiminnan vaikuttavuutta tarkastellut hanke.

Kerätyn kyselyaineiston analyysin perusteella voidaan todeta, että Metsäkeskuksen hoitoindeksi-salkussa toteutetun metsänomistajaneuvonnan vaikutukset olivat pitkälti tavoitteiden mukaista: neuvottujen ajattelua ja toimintaa aktivoivaa. Vaikutukset näkyivät etenkin Metsään.fi-palvelun käytön sekä vapaaehtoisen suojelun edistämisessä sekä metsänhoitotöiden ja hakkuiden toteuttamiseen liittyvän kiinnostuksen heräämisessä. Metsänhoitotöiden ja hakkuiden toteuttamisessa ei neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä ollut kuitenkaan tilastollisesti merkitsevää eroa. Myös neuvonnan vaikutus talousmetsien luonnonhoidon edistämisessä oli epävarmempi.

Vain noin puolet hoitoindeksi-salkussa neuvotuista metsänomistajista muisti saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa. Lähes kaikki heistä kokivat neuvonnan olleen hyödyllistä. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että neuvojat pystyvät pääsääntöisesti tarjoamaan kokonaisvaltaista palvelua sekä metsänhoidossa, hakkuissa että vapaaehtoisen suojelun edistämisessä. Eniten epävarmuutta liittyi siihen, oliko neuvonta tarjonnut vaihtoehtoja metsien käsittelyyn ja konkretisoinut toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia.

Hankkeen aikana esiin nousseet kehitysehdotukset keskittyivät neuvontapahtuman valmisteluun, sen sisältöön ja työkaluihin sekä seurantaan. Nämä käsittelivät esimerkiksi neuvonnan ohjeistuksen hiomista sekä toimivaksi todettujen toimintatapojen systemaattista jakamisen neuvojien kesken. Neuvonnan digitaalisten työkalujen kehitykseen kannattaa jatkossa panostaa. Seurantaa voisi raportointityökalujen kehityksen myötä kehittää koskemaan neuvonnan eri

toteutustapojen vaikutuksia, jonka rinnalla olisi hyödyllistä tarkastella toteutustapoihin kuluva työaikaa. Ympäristötukea koskien neuvonnan suunnittelussa tulee seurata markkinoilla toimivien palveluntarjoajien määrää.

Metsäkeskuksen käyttämät mittarit hoitoindeksi-salkussa tehtävän metsänomistajaneuvonnan seurannassa vastaavat suurilta osin neuvonnan tavoitteita. Nykyisin käytössä olevien mittareiden tarkentamiseen ja täydentämiseen esitettiin kuitenkin ehdotuksia. Neuvonnan tavoitteiden monipuolistuminen asettaa haasteita soveltuvien mittareiden kehittämiseksi, esimerkiksi talousmetsien luonnonhoitoa koskien. Luonnonhoito-asiakassalkussa on suositeltavaa kehittää uusia mittareita tämänhetkisten, tuotoksiin ja asiakaspalautteeseen keskitettyjen mittareiden rinnalle. Jatkossa mittareihin liittyvässä kehitystyössä kannattaa huomioida neuvonnan pääasiallinen tavoite herättää kiinnostus ja aktiivoida: tätä voisi seurata esimerkiksi verkkomateriaalien käytön seurannan kautta.

Sisältö

Yhteenveto	3
Sisältö.....	5
1 Johdanto	7
2 Tutkimuksen tavoitteet	9
3 Metsänomistajaneuvonta strategian ohjauskeinona.....	10
3.1 Metsänomistajaneuvonta osana ohjauskeinovalikoimaa	10
3.2 Neuvonnan vaikuttavuus ja mittaus.....	12
4 Metsänomistajien neuvonta osana Kansallinen metsästrategia 2025:tä ja Suomen metsäkeskuksen toimintaa.....	15
5 Metsäkeskuksen tekemä metsänomistajaneuvonta.....	20
5.1 Metsänomistajaneuvonnan suunnittelu ja toteutus	20
5.2 Metsänomistajaneuvonnan mittaust ja resurssit tällä hetkellä	24
6 Aineisto- ja menetelmäkuvaus	29
7 Tulokset.....	33
7.1 Neuvojen näkökulma	33
7.2 Metsänomistajien näkökulma	38
7.2.1 Kyselytutkimus.....	38
7.2.1.1 Vastanneiden taustatekijät	38
7.2.1.2 Neuvonnan vaikutukset.....	43
7.2.1.3 Neuvontaa antaneet tahot.....	51
7.2.1.4 Kokemukset Metsäkeskuksen neuvonnasta	52
7.2.1.5 Toiveet tulevalle neuvonnalle	59
7.2.1.6 Kyselyaineiston tulkinnessa huomioitavat seikat	62
7.2.2 Teemahaastattelut.....	63
8 Johtopäätökset ja kehitysehdotukset.....	66
8.1 Johtopäätökset	66

8.2	Kehitysehdotukset	72
9	Lähdeluettelo	78
	Liite 1. Vastanneiden edustavuus suhteessa kohderyhmäänsä	80

1 Johdanto

Suomen metsätalousmaasta yli 50 prosenttia on yksityisomistuksessa. Koska yksityismetsät sijaitsevat suurilta osin Etelä-Suomessa, jossa kasvuolosuhteet ovat pohjoista edullisemmat, metsäteollisuuden käyttämästä kotimaisesta raaka-ainasta noin 80 prosenttia tulee yksityismetsistä (Peltola ym. 2020). Raaka-ainan tarjonnan lisäksi yksityismetsät tuottavat monia muita ekosysteemipalveluja: marjoja ja sieniä, hiilensidontaa, luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä ja virkistysmahdollisuuksia.

Suomalaisilla yksityismetsänomistajilla on siis tärkeä rooli tarkasteltaessa metsien käyttöä ja hoitoa valtakunnallisesti. Yksityismetsänomistajat päättävät joko yksin tai yhdessä muiden omistajien kanssa siitä, millaisia tuotteita ja palveluja heidän metsänsä tuottaa ja mitkä ovat näiden tavoitteiden mukaiset toimenpiteet käytännössä. Osa metsänomistajista päätyy myös jättämään tavoitteet miettimättä ja metsänsä hoitamatta esimerkiksi ajan tai kiinnostuksen puutteen vuoksi.

Metsätalouden ja metsien tarjoamien erilaisten ekosysteemipalvelujen edistämiseksi valtio rahoittaa metsänomistajille tarjottavaa maksutonta neuvontaa Suomen metsäkeskuksen (jatkossa Metsäkeskus) kautta. Neuvonnan tavoitteena on, että neuvotut metsänomistajat aktivoituisivat tekemään metsiään koskevia tietoisia päätöksiä, on kyse sitten taimikonhoidosta, harvennushakkuusta tai luontokohteiden suojelusta. Neuvonnan tarkoitus on tarjota puolueetonta tietoa ja vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi.

Epätietoisille metsänomistajille neuvonta voi olla tuupaus omien tavoitteiden pohdintaan ja sen mukaiseen toimintaan. Nekin metsänomistajat, jotka tietävät omat tavoitteensa, saattavat silti kaivata tukea päätöksentekoon. Suomalainen metsänomistaja 2020 -tutkimuksen mukaan valtaosa metsänomistajista kaipaakin tietoa ja neuvoja päätöksenteon tueksi (Hänninen ym. 2020).

Metsäkeskus seuraa neuvonnan tuloksia tapaamisten määrän, asiakaspalautteen ja niiden jälkeen toteutuneiden kemera-tukihakemusten ja metsänkäyttöilmoitusten avulla. Tämä tutkimus syntyi Metsäkeskuksen ja maa- ja metsätalousministeriön tarpeesta saada monipuolisempaa tietoa mm. neuvonnan vaikutuksista metsänomistajien ajatteluun sekä sellaisten toimenpiteiden edistämiseen, joita ei voida mitata rekisteritiedon avulla. Esimerkkinä toimii talousmetsien luonnonhoidon keinojen yleistyminen. Lisäksi tässä tutkimuksessa tavoitteena oli pyrkiä erottamaan juuri Metsäkeskuksen antaman neuvonnan vaikutus muiden toimijoiden antaman neuvonnan vaikutuksista. Siksi tutkimusasetelmassa hyödynnettiin kontrolliryhmää.

Samaan aikaan tämän tutkimuksen kanssa PTT tarkasteli erillisessä hankkeessa Metsäkeskuksen yritysneuvonnan ja koulutustoiminnan vaikuttavuutta haastatteluihin perustuvan aineiston pohjalta. Yhdessä nämä tutkimukset tarjoavat Metsäkeskukselle tietoa toimintansa vaikuttavuuden kehittämiseen.

2 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen yleistavoitteena on arvioida Metsäkeskuksen metsänomistajiin kohdistuvan neuvonnan vaikuttavuutta. Metsäkeskuksen tekemää asiakastyötä ja sen vaikuttavuutta tarkastellaan suhteessa metsien hoidon ja käytön kokonaiskestävyyden tasapainoiseen edistämiseen, joka on metsäpoliittinen päätavoite (Maa- ja metsätalousministeriö 2019). Lisäksi vaikuttavuutta tarkastellaan suhteessa Metsäkeskuksen strategiaan tavoitteisiin. Tuloksia käytetään neuvonnan sisällön ja vaikuttavuuden seurannan ja mittaamisen kehittämiseen.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet ovat:

- Selvittää yhteistyössä Metsäkeskuksen kanssa asiakastyölle asetettua, Kansalliseen metsästrategia 2025:een ja Metsäkeskuksen strategiaan pohjautuvat tavoitteet sekä prosessit, joilla tavoitteisiin pyritään.
- Suunnitella ja toteuttaa vaikuttavuuden arviointia yhteisesti valituissa neuvonnan prosesseissa tavoitteena erityisesti luonnonhoidon, metsänhoidon ja metsien käytön toimenpiteisiin kohdistuvan asiakastyön tasapainoinen kehittäminen.
- Esittää toimenpide-ehdotuksia metsänomistaja-asiakastyön vaikuttavuuden kehittämiseksi kokonaiskestävyyden tasapainoisen edistämisen näkökulmasta. Työssä otetaan huomioon neuvontatyötä tekevien asiantuntijoiden palaute sekä esimerkiksi Monimetsä-hankkeen tulokset. Lisäksi ehdotetaan mittareita, joiden avulla vaikuttavuutta olisi mahdollista seurata yli pidemmän ajanjälkeen.
- Tämän hankkeen ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 arvioinnin tulosten pohjalta tuetaan Metsäkeskuksen työtä systemaattiseen ja ennakoivaan vaikuttavuuden arviointiin asiakastyön sekä koulutusten suunnittelussa, toteutuksessa ja viestinnässä.

3 Metsänomistajaneuvonta strategian ohjauskeinona

3.1 Metsänomistajaneuvonta osana ohjauskeinovalikoimaa

Jotta metsät tuottaisivat monipuolisia erilaisia ekosysteemipalveluja, suomalaisten metsänomistajien metsänhoitoa ja metsän käyttöä koskeviin päätöksiin vaikutetaan usein eri tavoin. Lainsäädännöllä luodaan ne puitteet, joiden sisällä metsänomistaja voi tehdä päätöksiä metsäänsä koskien. Vuonna 2015 päivitetyn metsälain myötä metsänomistajien valinnanvapaus oman metsän hoitoon ja käyttöön liittyen lisääntyi selvästi. Lisäksi valtio pyrkii ohjaamaan metsänomistajia taloudellisin ohjauskeinoin, eli verotuksen ja tukien avulla.

Myös informaatio-ohjaus on tärkeä ohjauskeino. Informaatio-ohjauksessa ohjaus toteutetaan tietoa levittämällä, ilman metsänomistajaan kohdistuvia lakisääteisiä velvollisuuksia tai kannustimia. Informaatio-ohjaukselle on tyypillistä, että sen vastaanottajat, kuten metsänomistajat, voivat vapaasti valita noudattavatko ohjausta ja jos noudattavat, minkälaisia keinoja käyttäen. Tämä lisää ohjauksen kustannustehokkuutta, koska metsänomistajat voivat valita heille edullisimmat tai mieluisimmat keinot. Informaatio-ohjausta käytetään yleisesti myös tietoisuuden herättämiseksi muista ohjauskeinoista, esimerkiksi kemera-tuista. Informaatio-ohjauksen kaltaisen ns. pehmeän ohjauksen rooli on korostunut metsänomistajarakenteen kehittyessä, metsänomistajien valinnanvapauden lisääntyessä ja tavoitteiden monipuolistuessa. Aikaisemmat tutkimukset vahvistavat sen tärkeyden esimerkiksi METSO-ohjelmalle (Hohti ym. 2019).

Informaatio-ohjausta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Yksi perinteinen keino on ollut metsänomistajille tarjottava neuvonta. Moni suomalainen metsänomistaja kaipaakin päätöksentekonsa tueksi metsäammattilaisten näkemyksiä, etenkin kokemattomammat metsänomistajat (Hujala ym. 2007). Myös viime vuonna julkaistun Metsänomistaja 2020-hankkeen tulosten mukaan valtaosa

metsänomistajista kaipaa tietoa ja neuvoja päätöksentekonsa tueksi (Hänninen ym. 2020). Erityisesti uusien toimintatapojen käyttöönotossa, kuten erikäiskasvatukseen siirtymisessä, tuttujen ja luotettujen ammattilaisten näkemyksillä on suuri merkitys (Korhonen ym. 2013). Neuvonnan tavoite onkin yleensä tarjota näkemyksiä, vaihtoehtoja ja tietoa metsänomistajan päätöksenteon tueksi.

Neuvonnalla pyritään vaikuttamaan myös metsänomistajien passiivisuuteen. Tällöin neuvonnan tavoite on herätellä metsänomistajia miettimään metsänomistukseen liittyviä tavoitteitaan ja toimimaan niiden mukaisesti. Ns. hiljaiset metsänomistajat omistavat yksityisten metsänomistajien metsätalousmaan pinta-alasta noin 10 prosenttia ja hakkuumahdollisuuksista noin 14 prosenttia (Haltia ym. 2017). Kyseisen tutkimuksen mukaan hiljaisten metsänomistajien joukossa korostuivat luonto- ja virkistystavoitteet ja voimakkaiden metsätalouden toimenpiteiden välttäminen. Koska luonto- ja virkistysarvot ovat läsnä myös monen aktiivisen metsänomistajan tavoitteissa, tämä asettaa vaatimuksia metsäammattilaisten osaamiselle.

Metsänhoitoon ja puuntuotantoon keskittyvän neuvonnan rinnalla metsänomistajakunnassa on kysyntää myös metsän luonto- ja virkistyskäyttöä tukevalle neuvonnalle. Usein näitä tavoitteita voidaan toteuttaa metsänhoidossa samanaikaisesti, mikäli metsänomistaja niin haluaa. Siksi olisi luontevaa, että yhdessä neuvontapahtumassa metsänomistaja saisi tukea erilaisten tavoitteiden toteutumiseen. Tutkimuksen mukaan neuvonnan sisältö ja työkalut ovat perinteisesti tukeneet puuntuotannollisten näkökulmien ja tasaikäiskasvatuksen edistämistä ja siksi puuntuotantoa painottavat metsänomistajat ovat pitäneet päätöksenteon tukipalveluja hyödyllisimpinä (Pynnönen 2020). Sen sijaan luontotavoitteiset tai monitavoitteiset metsänomistajat olivat tyytymättömämpiä saamiensa tietopalveluiden ja neuvojen monipuolisuuteen.

Neuvonnan kehittämisen haasteena onkin tarjota erilaisia palveluita erilaisille metsänomistajille. Metsänomistajan tavoitteiden huomioimisen lisäksi on todettu, että myös metsänomistajan halu oppia ja jakaa päätöksentekoon liittyvää valtaa, luottamus sekä vuorovaikutukseen liittyvät mieltymykset vaikuttavat

neuvonnan onnistumiseen (Hujala ym. 2009; Hujala ja Tikkanen 2008). Erilais-
ten työkalujen, kommunikointikanavien ja palvelujen räätälöiminen erilaisille
metsänomistajille korostuu neuvontaa ja päätöksentekotukea tutkineessa kir-
jallisuudessa.

Metsänomistajia neuvovat monet eri tahot. Yksi näistä on Metsäkeskus, joka
tarjoaa maa- ja metsätalousministeriön ohjaamana metsänomistajille maksu-
tonta neuvontaa erilaisia, metsäpoliittisia tavoitteita noudattavia teemoja kos-
kien. Metsäkeskuksen tarjoama neuvonta on myös muita ohjauskeinoja tukea-
vaa, koska sillä pyritään edistämään esimerkiksi kemera-tukijärjestelmän tun-
nettavuutta, sähköistä asiointia sekä valtakunnallista metsävaratietoa hyödyn-
tävän Metsään.fi-palvelun käyttöä. Metsäkeskuksen tarjoamaa metsänomista-
janeuvontaa on pyritty kehittämään monipuolisempia metsänomistajia palvele-
vaksi, esimerkiksi vuonna 2019 perustettiin luonnonhoito-asiakassalkku ja
vuonna 2020 hoitoindeksi-salkussa annettavan neuvonnan yhdeksi painopis-
teeksi nostettiin talousmetsien luonnonhoito, Luontotietoon keskittyneen tutki-
muksen mukaan Metsäkeskusta onkin perinteisesti pidetty tärkeänä ja luotetta-
vana tiedon lähteenä niin metsänomistajien kuin muidenkin sidosryhmien kes-
kuudessa (Primmer 2011).

3.2 Neuvonnan vaikuttavuus ja mittaus

Organisaatioiden on tärkeää tunnistaa toimintansa vaikutukset, ja etenkin vas-
taavatko vaikutukset niitä, joita on toiminnalla ensisijaisesti tavoiteltu. Tämä
tieto auttaa organisaatioita kehittämään toimintaansa mutta myös viestimään
organisaation roolista ja merkityksestä sen sidosryhmille. Tunnistamisen li-
säksi myös seuranta on tärkeää: ottamalla käyttöön toiminnan vaikuttavuutta
koskevia mittareita organisaatioiden on mahdollista seurata kehitystyön tulok-
sia.

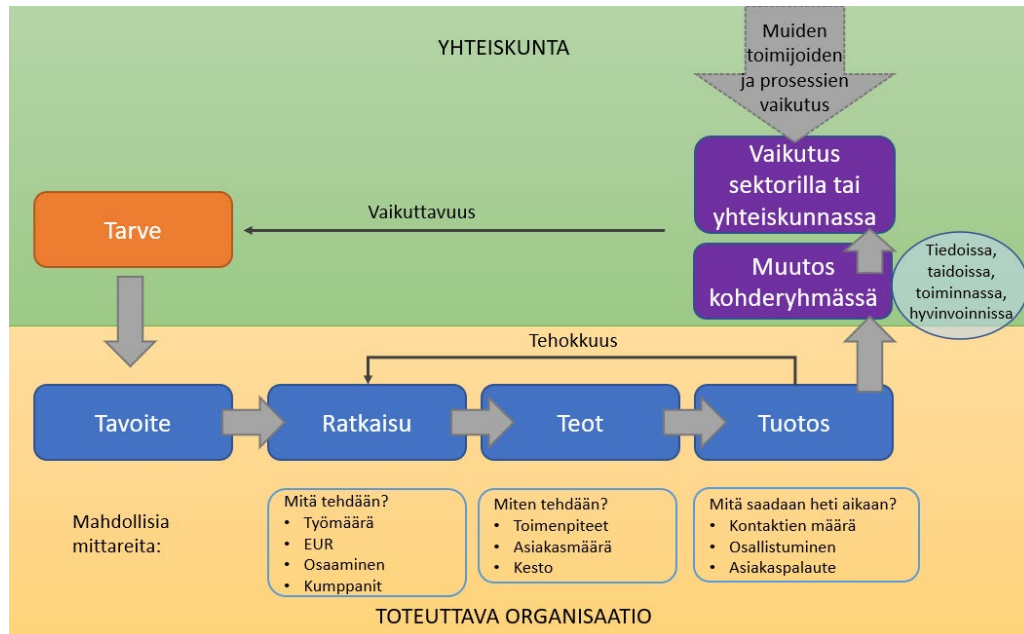
Vaikuttavuudesta ei ole olemassa yhtä yhteistä määritelmää. Vaikuttavuuden
askelmerkit-julkaisussa käsitettä lähestytään vaikutusketjun kautta (Heliskoski
ym. 2018). Vaikutusketjussa tunnistetaan toimintaan liittyvät *panokset* (käytetyt

resurssit), niiden tuella toteutetut *teot* (mitattava tehty työ), tekojen *vaikutukset* (konkreettiset muutokset ihmisissä tai rakenteissa) ja lopulta *vaikuttavuus* (vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja yhteiskunnalliseen hyötyyn).

Neuvonnan vaikuttavuutta on Suomessa tutkittu esimerkiksi metsäluonnon monimuotoisuusneuvontaa koskien (Hänninen ja Kurttila 2007). Tutkimuksessa monimuotoisuusneuvonnan vaikuttavuutta arvioitiin käyttämällä esimerkkinä säästöpuita. Aineistoa kerättiin muun muassa kyselyillä, joka lähetettiin sellaisille metsänomistajille, joiden hakkualueilla oli tehty luonnonhoidon laadun arviointia. Tulosten mukaan ne metsänomistajat, jotka olivat saaneet metsäluonnon monimuotoisuuden tunnistamiseen, käsittelyihin tai säästöpuihin liittyvää neuvontaa tai ohjeita, osasivat muita metsänomistajia paremmin vastata tiedon tasoa mittaaviin kysymyksiin.

Vaikuttavuuden arviointia voidaan lähestyä sekä varianssi- että prosessilähtöisesti (Hänninen ja Kurttila 2007). Varianssilähtöisessä lähestymistavassa toteutetaan koeasetelma, jossa toiseen ryhmään kohdistuu interventio ja toiseen ei. Prosessilähtöisessä lähestymistavassa tunnistetaan tarve ja siitä johdetut tavoitteet toiminnalle, malli ja työkalut, jolla tavoitteeseen pyritään, niiden saavuttamat tuotokset ja lopuksi tuotosten aiheuttama muutos ja vaikutus ympäristöönsä. Prosessin aikaansaamaa muutosta kohderyhmässään ja yleisempää

yhteiskunnallista vaikutusta verrataan alussa tunnistettuihin tarpeisiin ja tavoitteisiin (Kuva 1). Tässä tutkimuksessa sovellettiin molempia lähestymistapoja.



Kuva 1 Prosessilähtöinen lähestymistapa neuvonnan vaikuttavuuden arviointiin. Muokattu lähteestä: (Tykkyläinen 2017).

Tässä tutkimuksessa pyrittiin ensisijaisesti tunnistamaan Metsäkeskuksen metsänomistajaneuvonnan vaikutuksia neuvonnan kohderyhmään. Metsänomistajaneuvonnan vaikuttavuutta ei käsittääksemme ole tutkittu koeasetelmaa hyödyntäen aiemmin. Yhteiskunnallisten vaikutusten tunnistamista hankaloittaa se, että Metsäkeskuksen neuvontaa annetaan hyvin rajatulle joukolle metsänomistajia (vuoden 2020 tavoite 6000 neuvontatapahtumaa).

4 Metsänomistajien neuvonta osana Kansallinen metsästrategia 2025:tä ja Suomen metsäkeskuksen toimintaa

Kansallinen metsästrategia kuvaa metsäalan tärkeimmät tavoitteet, joita hallinto sitoutuu edistämään osana sektorin yhteistä kehittämistä. Kansallinen metsästrategia 2025 päivitettiin ja astui voimaan helmikuussa 2019 (Maa- ja metsätalousministeriö 2019).

Päivitetty Kansallinen metsästrategia 2025 asettaa tavoitteekseen metsäsektorin kokonaisvaltaisen kestävä kehityksen. Päivityksen myötä strategiassa pyrittiin tuomaan aiempaa selkeämmin esiin muun muassa keinoja ilmastokestävyyden ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Tätä tukien yksi strategian päätavoitteista on: ”Metsät ovat aktiivisessa, taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävässä ja monipuolisessa käytössä.” Tavoitteen kuvauksessa mainitaan mm. aktiivisen metsätalouden lisääntyminen, metsäluonnon monimuotoisuuden köyhtyminen, metsätalouden vesistöhaittojen minimoiminen ja metsien käytön arvostuksen kasvaminen (Taulukko 1).

Strategian tavoite ”Hallinto on joustava, vaikuttava ja asiakaslähtöinen” puolestaan tukee asiakkaiden eli mm. metsänomistajien asiakaskokemuksen parantumista ja asioinnin joustavuutta. Palvelutarjonnassa tulisi ottaa huomioon metsänomistajien asettamat erilaiset tavoitteet asiakaslähtöisesti.

2. Metsäalan osaaminen on monipuolista ja vastaa muuttuvia tarpeita

2.2 Hallinto on jous-

tava, vaikuttava ja Hallinto, sen yhteistyö ja palvelut tukevat alan kilpailukykyä ja asiakaslähtöinen **vastaavat asiakkaan tarpeisiin.**

3. Metsät ovat aktiivisessa, taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävässä ja monipuolisessa käytössä

3.1 Metsätalous on aktiivista ja yritysmäistä	• Aktiivinen ja yritysmäinen metsätalous lisääntyvät, tila-ko kasvaa ja metsien omistus- ja kiinteistö rakenne tukevat metsien aktiivista käyttöä. • Metsätalouden kannustejärjestelmä on tarkoituksenmukainen ja metsänomistajia aktivoiva. • Metsänomistajien ansaintamahdollisuudet lisääntyvät ekosysteempipalveluita kaupallistamalla.
3.2 Metsäluonnon monimuotoisuus sekä ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys vahvistuvat	• Metsäluonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysähtyy vuoteen 2020 mennessä ja luonnon monimuotoisuudelle suotuisa tila on varmistettu vuoteen 2050 mennessä. • Metsätalouden aiheuttamat vesistöhaitat on minimoitu käyttämällä parhaita käytettävissä olevia menetelmiä. • Metsien monipuolistuva hoito ja käyttö tukee ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista. • Metsien virkistyskäyttö ja terveysvaikutukset kasvavat ja metsät ovat kaikkien saavutettavissa. • Metsien käytön, metsäympäristön ja metsäkulttuurin arvostus kasvaa.

Taulukko 1 Ote Kansallisen metsästrategian 2025 tavoitteista (Maa- ja metsätalousministeriö 2019).

Osana strategian tavoitteita talousmetsien luonnonhoidon edistämiseksi on vuonna 2016 käynnistetty myös Monimetsä – Luonnonhoito mukana talousmetsien arjessa -hanke, jonka jatkohanke päättyy vuonna 2022 ("Monimetsä" 2020). Hankkeessa edistetään talousmetsien luonnonhoitoa lisäämällä metsänomistajien tietoisuutta ja vahvistamalla metsäammattilaisten osaamista metsäelinympäristöjen ja vesistöjen tilan ylläpitämiseksi ja parantamiseksi.

Monimetsä-hankkeen ensimmäisessä vaiheessa metsänomistajaneuvonta nostettiin esiin tärkeänä talousmetsien luonnonhoitoa käytännössä edistävänä tekijänä (Saaristo ym. 2017). Moni metsänomistaja tarvitsee lisää tietoa ja ammattilaisen näkökulmia, ennen kuin pystyy ilmaisemaan omat luonnonhoitoon

liittyvät tavoitteensa. Tähän tarvitaan neuvojien asiantuntemusta ja aktiivisuutta.

Kansallinen metsästrategia 2025 – seurantaraportissa asiakastyytyvyyden toteutuminen on arvioitu hyväksi (vihreä valo liikennevalomittarissa) ("Kansallinen metsästrategia 2025 - seuranta 2020" 2020). Metsätalouden aktiivisuuteen ja yritysmäisyyteen kohdistuvat tavoitteet ovat toteutuneen pääosin kohtalaisesti (keltainen). Taimikon varhaisoidon ja nuoren metsän hoidon tavoitteet ovat sen sijaan toteutuneet heikosti (punainen). Metsäluonnon monimuotoisuuden ja kestävyiden vahvistamiseen tähtäävät tavoitteet ovat toteutuneet pääosin kohtalaisesti. Hyvä toteutumisaste on arvioitu olevan kiintoainekuormituksen pienenemisessä ja heikko metsälajien kehityksessä.

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) ja Metsäkeskuksen välinen tulossopimus ja sen sisältämät alustavat tulostavoitteet tarkentavat niitä tapoja, joilla MMM ohjaa Metsäkeskuksen toimintaa Kansallinen metsästrategia 2025:ssa asetettujen tavoitteiden edistämiseksi ("Maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen metsäkeskuksen tulossopimus ..." 2020). Ministeriön vuonna 2020 Metsäkeskukselle tulossopimuksessa asetetut yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet sisältävät monipuolisesti metsätalouden kokonaiskestävyyden edistämisen:

- Metsätalouden kokonaiskestävyys paranee.
- Metsiin perustuvan elinkeinotoiminnan monipuolisuus lisääntyy ja kannattavuus ja työllisyys paranevat.
- Metsäkeskuksen asiakkaiden ml. kansalaisten metsistä saamat hyödyt lisääntyvät.
- Metsäkeskuksen tiedot, asiantuntemus ja palvelut hyödyttävät laajasti yhteiskunnan tarpeita.
- Metsälakien toimeenpano ja hallinnointi on luotettavaa ja parantaa metsätalouden kokonaiskestävyyttä ja kustannustehokkuutta.

Näitä tavoitteita toteutetaan tulossopimuksessa yksilöidyillä toimenpiteillä. Metsänomistajien neuvontaan liittyviä toimenpiteitä ovat mm.

- Sisällytetään Monimetsä-hankkeen tulokset asiakasneuvontaan ja sähköisiin palveluihin.
- Ohjataan asiakastyötä tekeviä metsäpolitiikkaa tukeviin neuvonta-tehtäviin
- Toteutetaan hankkeita, koulutusta, neuvontaa ja tehdään tietotuotteita, joilla parannetaan metsien metsänhoidollista tilaa, vesien tilaa, metsäluonnon monimuotoisuutta ja ilmastokestävyyttä sekä metsäteiden kunnossapitoa.
- Johdetaan metsätalouden julkisten tukien käyttöä hyödyttämään kestävää metsätaloutta
- Kehitetään Metsään.fi-palvelua
- Vakiinnutetaan palaute- sekä aloite- ja innovaatiojärjestelmän soveltaminen asiakastarpeiden tunnistamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi:

Tulossopimus asettaa myös erityisesti metsänomistajaneuvontaa koskevat toiminnallisen tuloksellisuuden tulostavoitteet ja niitä toteuttavat toimenpiteet. Tavoitteisiin kuuluvat asiakaslähtöinen, horisontaalinen, avoin ja ennakkoiva toiminta sekä suunniteltu, oikea-aikainen ja kaikkea toimintaa osana oleva viestintä.

Suomen metsäkeskuksen strategisissa tavoitteissa ("Suomen metsäkeskuksen strategia" 2020) on määritelty, että Metsäkeskuksen metsätieto, osaaminen ja palvelut parantavat:

- Metsätalouden kokonaiskestävyyttä.
- Metsiin perustuvan elinkeinon monipuolisuutta ja kannattavuutta
- Asiakkaiden metsistä saatavaa hyötyä

Metsätalouden kokonaiskestävyydellä viitataan metsien taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ilmastollisesti kestävää käyttöä nykyisiä ja tulevaisuuden tarpeita varten. Metsäkeskus pyrkii tukemaan myös metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamista. Asiakkaiden metsistä saatavaa hyötyä tarkennetaan mm. näin: "Kehitämme palvelumme yhdessä metsänomistajien

sekä muiden asiakkaidemme ja kumppaniemme kanssa. Sähköiset palvelumme ovat asiakaslähtöisiä, helppokäyttöisiä sekä ajasta ja paikasta riippumattomia.”

Metsänomistajaneuvonta on yksi niistä asiakastyön keinoista, joita maa- ja metsätalousministeriön ohjaama Metsäkeskus hyödyntää Kansallisen metsästrategia 2025:n tavoitteiden toteutumiseksi. Metsänomistajaneuvonnan sisällölle ja kohdentamiselle on valikoitu muutamia painopisteitä (salkkuja) erilaisia metsänomistajatarpeita ja strategisia tavoitteita mukaillen. Esimerkiksi hoitoindeksi-salkussa (kuvattu tarkemmin luvussa 5.1) painopiste on metsänomistajien aktivoinnissa metsien hoitoon, käyttöön sekä luonnon hoitoon, metsänomistajan omista tavoitteista riippuen. Aktivoinnin tukena toimii etenkin tiedon jakaminen Metsään.fi-palvelusta, kamera-järjestelmän tuista ja sähköisestä asioinnista. Metsäkeskuksen neuvonnan keskiöön on Kansallinen metsästrategia 2025:n päivityksen myötä nostettu myös metsäluonnon monimuotoisuuden huomioon ottaminen talousmetsien luonnonhoidon keinoilla (Monimetsä-hankkeeseen pohjautuen). Metso-ohjelman mukaista vapaaehtoista suojelua edistetään etenkin luonnonhoito-asiakassalkussa. Tämän lisäksi neuvojat voivat asiakkaan tarpeen mukaan kertoa metsänhoidon vesistövaikutusten vähentämisestä edistävästä keinoista, tarjota tukea sukupolvenvaihdoksiin tai ohjata metsänomistajia yksityisten palveluntarjoajien pariin.

Metsäkeskuksen tarjoama neuvonta on viranomaistyötä. Tämä tarkoittaa, että metsänomistajia tulee kohdella tasavertaisesti ja heille tulee kertoa metsätalouteen kytkeytyvistä viranomaispalveluista. Lisäksi neuvonnalla halutaan tukea metsään kytkeytyvää yrittäjyyttä. Siksi neuvojat eivät ole mukana operatiivisessa toteutuksessa vaan ohjaavat markkinoilla toimivien yrittäjien tai yritysten palvelujen pariin. Tarkoitus myös on, että neuvonnalla pyritään edistämään teemoja, jotka eivät ole yksityisten palveluntarjoajien neuvonnan pääasiallisena aiheena.

Tämä raportti palvelee erityisesti metsänomistajien asiakastyön vaikuttavuuden arviota osana Kansallinen metsästrategia 2025:tä.

5 Metsäkeskuksen tekemä metsänomistajaneuvonta

5.1 Metsänomistajaneuvonnan suunnittelu ja toteutus

Metsäkeskus tarjoaa metsänomistajille neuvontaa erilaisten asiakassalkkujen kautta. Salkkujen tavoitteet valitaan ja niitä muokataan metsäpoliittisten linjausten perusteella. Käytännössä etenkin metsien hoitoon ja käyttöön liittyvä neuvontatyö perustuu Metsänhoidon suosituksiin¹, jotka luovat raamit neuvonnan sisällölle. Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat hoitoindeksi-asiakassalkku (tunnetaan myös nimellä kehittyvät-asiakassalkku) sekä luonnonhoito-asiakassalkku.

Pääsääntöisesti samat alueelliset asiakasneuvojat tarjoavat metsänomistajille sekä hoitoindeksi- että luonnonhoito-salkun mukaista neuvontaa. Asiakastyön mittareina, joita seurataan neuvojakohtaisesti, käytetään hoitoindeksi-salkussa neuvontatapahtumien lukumäärää, Metsään.fi-palvelun käyttöä (kirjautuminen palveluun neuvonnan jälkeen, tavoite 60% neuvotuista) sekä metsäkäyttöilmoitusten ja kemera-tukihakemusten määrää (tavoite 30% neuvotuista). Luonnonhoito-salkussa metsäkäyttöilmoitusten ja kemera-tukihakemusten seuranta on korvattu ympäristötukihakemusten määrällä (kpl).

Hoitoindeksi-asiakassalkku

Hoitoindeksi-asiakassalkku on Metsäkeskuksen eri asiakassalkkuista suurin. Tässä asiakassalkussa neuvonnan ensisijaisena tavoitteena on tavoittaa ja aktivoida metsänomistajia, joilla on hoito- ja hakkuutarpeita metsissään. Neuvonnassa pyritään tuomaan esiin metsänkäsittelyn eri vaihtoehtoja, joiden pohjalta metsänomistaja voi tehdä päätöksen. Salkkuun valikoidaan noin 75000 met-

¹ <https://tapio.fi/metsanhoidon-suositukset/>

sänomistajaa vuosittain tietyn laskennallisen neuvontatarveindeksin avulla. Indeksiksi laskee viivästyneiden hoito- ja hakkuutöiden ja tulevan neljän vuoden uudistushakkuuehdotusten yhteenlasketun pinta-alan ja kertoo tämän viivästyneiden töiden ja tilan kokonaispinta-alan suhteella. Salkun valintaperusteita muutettiin vuonna 2020 aiemmasta, jolloin valintaperusteina oli tehtyjen kemerahakemuksien ja metsänkäyttöilmoitusten perusteella laskettu ns. passiivisuus.

Hoitoindeksi-asiakassalkkuun sisällytetään sellaisia metsänomistajia, joille ei olla tarjottu neuvontaa viimeisen kahden vuoden aikana. Metsänomistajat järjestetään alueellisiin asiakassalkkuihin hoitoindeksin mukaan alenevassa järjestyksessä. Neuvojat pyrkivät tarjoamaan neuvontaa listan mukaisesti, joskin omaa harkintaa käyttäen: esimerkiksi tavoittelemalla samalla alueella asuvia metsänomistajia samanaikaisesti tai lähestymällä maatalousyrittäjiksi tunnistettavia metsänomistajia kiireisimpien kylvö- ja puintiajankohtien ulkopuolella. Vuonna 2020 valtakunnallisena tavoitteena oli neuvoa noin 5200 hoitoindeksi-salkkuun poimittua metsänomistajaa.

Neuvonnan ohjeistuksen mukaan jokaisessa hoitoindeksi-salkun neuvonnassa pyritään käymään läpi metsässä olevat metsänhoitotarpeet, hakkuumahdollisuudet (etenkin harvennukset) sekä Metsään.fi-palvelun käyttö eli palvelun sisältämät tiedot metsätilasta ja sähköiset asiointikanavat. Tämän lisäksi päivitetään metsänomistajan yhteystiedot ja kerrotaan Metsäkeskuksesta organisaationa sekä sen tarjoamista metsänomistajakoulutuksista. Vuonna 2020 neuvonnan sisältöä kehitettiin siten, että mukaan tuotiin myös talousmetsien luonnonhoidon keinot. Tavoitteena on, että tilalla tarvittavien toimenpiteiden kuvauksen yhteydessä kerrotaan myös soveltuvista talousmetsien luonnonhoidon keinoista. Neuvojat ovat perehtyneet Monimetsä-hankkeeseen ja voivat esimerkiksi maastokäynneille ottaa mukaan hankkeessa kehitetyn luonnonhoitotoimenpiteiden tarkistuslistan metsänomistajalle annettavaksi.

Hoitoindeksi-asiakassalkussa neuvottavia lähestytään ensin puhelimitse. Tätä ennen asiakasneuvoja tyypillisesti perehtyy Metsäkeskuksen tietojärjestelmissä oleviin kyseisen metsänomistajan ja hänen metsiensä tietoihin. Neuvontaa annetaan puhelimitse sitä haluaville ja tukea tarjotaan metsänomistajien

toiveiden mukaisesti. Tämä saattaa tarkoittaa ensimmäisen puhelun lisäksi uutta soittoaikaa, Teams-keskustelua tai henkilökohtaista tapaamista. Neuvojat eivät kuitenkaan ole mukana toimenpiteiden operatiivisessa toteutuksessa vaan neuvonnan on tarkoitus olla toimintaan aktivoivaa ja ohjaavaa: neuvojat saattavat tiedon ja vaihtoehtojen kertomisen lisäksi auttaa kemera-tukihakemuksen teossa, tarjouspyynnön valmistelussa tai saattamalla metsänomistajat yhteen alueen palveluntarjoajien kanssa. Osa neuvojista saattaa tukea neuvontaa lähettämällä sen jälkeen lisätietoja sähköpostitse, jolloin metsänomistaja saa neuvojan yhteystiedot mahdollisia kysymyksiä varten.

Kun neuvonta on annettu, asiakasneuvoja merkitsee sen tärkeimmät keskustelunaiheet asiakkuudenhallintajärjestelmään (CRM) ja merkitsee neuvonnan tilaksi "valmis". Tämän jälkeen metsänomistajalle lähtee automaattisesti palautekysely. Palautekyselyiden tuloksia käydään läpi asiakkuuspäälliköiden kanssa kerran tai kaksi vuodessa.

Luonnonhoito-asiakassalkku

Tähän salkkuun valitaan asiakkaita seuraavien kriteereiden perusteella:

- Metsänomistajia, joiden ympäristötukisopimus on erääntymässä
- Metsänomistajia, joilla on mahdollisia suojelukohteita metsissään tai jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa metsänsä tai sen osan vapaaehtoiseen suojeluun esim. suojeluselvityspyynnön avulla
- Luonnonhoitohankkeisiin osallistuvat metsänomistajat

Salkussa annettavan neuvonnan tavoitteena on siis tukea metsänomistajia vapaaehtoisten suojelu- ja luonnonhoitomahdollisuuksien selvittämisessä ja toteuttamisessa. Suurin osa, noin kolme neljäsosaa luonnonhoito-salkussa neuvotuista ovat valikoituneet salkkuun sen perusteella, että heidän metsissään oleva ympäristötukisopimus on umpeutumassa. Näiltä metsänomistajilta kysytään halukkuutta määräaikaisen suojelun jatkamiseen (mikäli kohde yhä täyttää soveltuvat kriteerit) tai pysyvään suojeluun siirtymiseen. Uuden, potentiaalisen ympäristötukikohteen tapauksessa metsänomistajia lähestytään, kysy-

tään kiinnostusta suojeluun ja tarjotaan tietoa eri vaihtoehtoista. Myös talousmetsien luonnonhoito on kiinteä osa tässä salkussa annettavaa neuvontaa, samoin kuin yhteystietojen päivittäminen ja Metsään.fi-palvelun sekä Metsäkeskuksen roolin esittelemine. Vuonna 2020 valtakunnallisena tavoitteena oli neuvoa noin 1000 luonnonhoito-salkkuun poimittua metsänomistajaa.

Luonnonhoito-salkussa annettava neuvonta käynnistyy yleensä puhelinsoitolla. Ennen soittoa erääntyvän ympäristötukisopimuksen omaaville metsänomistajille on lähetetty alkuvuodesta kirje, jossa kerrotaan suojelun jatkamisen mahdollisuuksista ja edellytyksistä. Lisäksi kirjeessä kuvataan ympäristötukiprosessin käynnistäminen Metsään.fi-palvelussa tehtävän suojeluselvityksen avulla. Mikäli metsänomistaja on suojelun jatkamisesta tai aloittamisesta kiinnostunut, sovitaan tyypillisesti maastokäynnistä. Sen tarkoitus on varmistaa, että kohde täyttää suojelun kriteerit. Mikäli kriteerit täyttyvät ja metsänomistaja on halukas ympäristötukisopimuksen tekoon, neuvoja tekee ympäristötukihakemuksen. Mikäli kohde ei täytä suojelun kriteerejä, neuvonta kohdistuu metsätilaan kokonaisuutena: metsänhoitotöihin, hakkuisiin sekä niihin liittyvään talousmetsien luonnonhoitoon. Tapaamiseen jälkeen asiakasneuvoja on tarvittaessa sähköpostitse yhteydessä metsänomistajaan, esimerkiksi antaaakseen lisätietoja suojelukorvaukseen liittyen tai kysyäkseen onko päätöksiä syntynyt. Pysyvän suojelun tapauksessa kohteen käsittely ohjataan ELY-keskukselle, joka solmii pysyvää suojelua koskevat sopimukset.

Salkussa tarjotaan neuvontaa myös metsänomistajille, jotka ovat mukana luonnonhoitohankkeiden suunnittelussa tai toteutuksessa. Metsäkeskus myöntää kemera-tukea alueellisiin luonnonhoitohankkeisiin, jotka ovat isompia kokonaisuuksia ja toteutuvat useamman metsänomistajan tiloilla. Hankkeita koskevan aloitteen voi tehdä metsänomistaja, joka ottaa yhteyttä asiakasneuvojaan. Hankkeen koordinoinnin, yleissuunnittelun ja kilpailutuksen hoitaa Metsäkeskus, tarkemman toteutussuunnittelun ja toteutuksen hankehakumenettelyllä hoitaa valittava toimija.

Luonnonhoito-salkussa neuvotuille ei ole lähetetty palautekyselyä kontaktin jälkeen. Tämän toteutus on ollut suunnitteilla uuden asiakkuudenhallintajärjestelmän käyttöönoton jälkeen.

5.2 Metsänomistajaneuvonnan mittaus ja resurssit tällä hetkellä

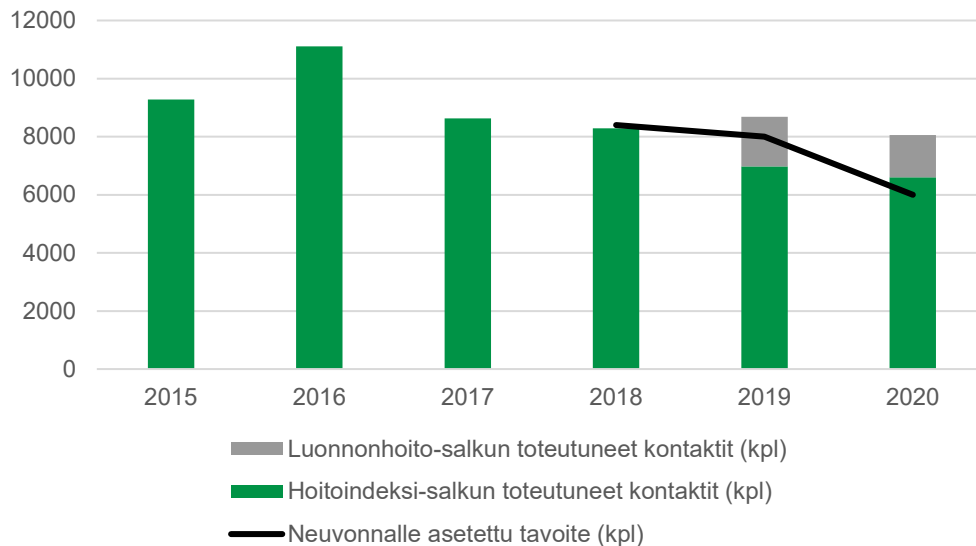
MMM:n ja Metsäkeskuksen välinen tulossopimus asettaa tiettyjä mittareita toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseksi ("Maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen metsäkeskuksen tulossopimus ..." 2020). Vuoden 2020 tulossopimuksessa yksilöidyt, metsänomistajaneuvontaa koskevat mittarit ovat:

- Asiakkaiden suositteluindeksi: vuodelle 2020 asetettu tavoite 65%
- Metsänomistaja-asiakastapaamisten lukumäärä: vuodelle 2020 asetettu tavoite 6000 kpl

Lisäksi seurataan vuoden aikana Metsään.fi-palvelua käyttäneiden metsänomistajien määrää (vuodelle 2020 asetettu tavoite 50 000 henkeä), joka kuuluu olennaisesti sekä hoitoindeksi- että luonnonhoito-salkuissa annettavan neuvonnan sisältöön.

Metsäkeskuksen Asiakkuustilinpäätöksessä² seurataan Metsäkeskuksen eri palvelujen ja siten myös metsänomistajaneuvonnan tuotoksia ja vaikuttavuutta hieman tarkemmalla tasolla ("Asiakkuustilinpäätös 2020. Arvoa ja kasvua asiakkaillemme." 2020). Raportissa seurataan neuvontakontaktien määrää erikseen hoitoindeksi- ja luonnonhoito-asiakassalkuille sekä neuvonnan toteutustavan (puhelin/tapaaminen toimistolla/tapaaminen asiakkaalla) kehitystä (Kuva 2).

² Metsäkeskuksen sisäinen dokumentti

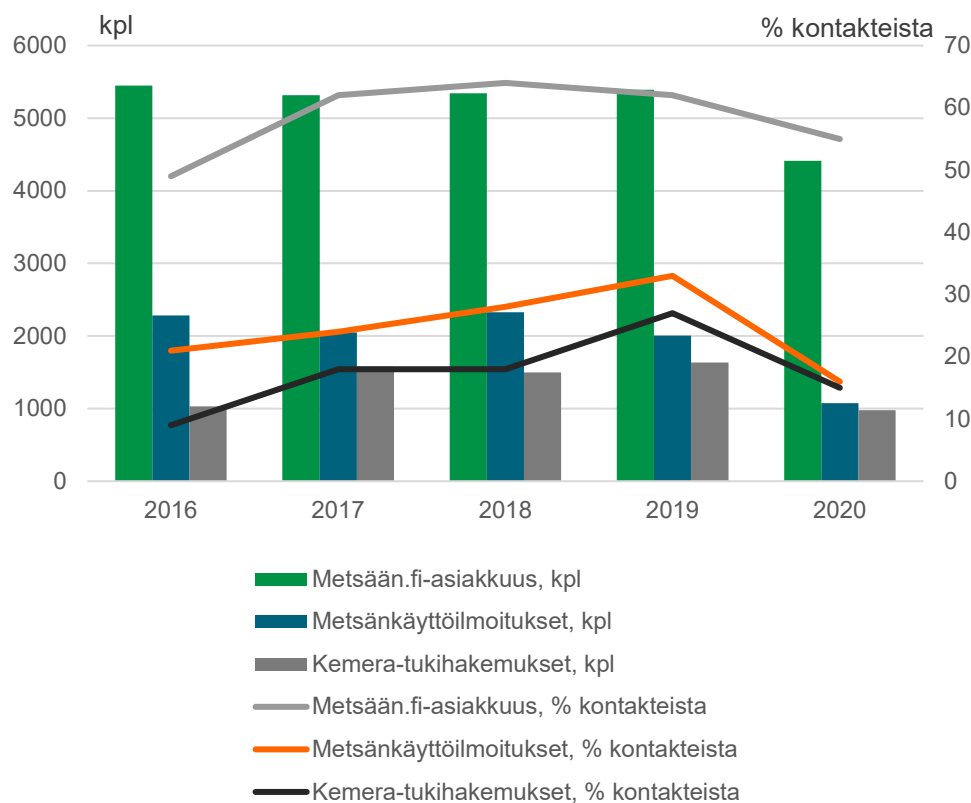


Kuva 2 Metsänomistajaneuvonnan toteutuneet ja tavoitellut kontaktit vuosina 2015-2020. Lähde: Asiakkuustilinpäätös 2020; Maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen metsäkeskuksen tulossopimus ... 2020.

Tämän lisäksi Asiakkuustilinpäätös-raportissa seurataan neuvontakontaktin jälkeen, samana vuonna tapahtunutta metsänomistajien aktivoitumista seuraavilla tunnusluvuilla:

- Metsään.fi kirjautumisten määrä
- omistuksessa olevilta tiloilta tehtyjen metsänkäyttöilmoitusten määrä
- omistuksessa olevilta tiloilta tehtyjen kemera-tukihakemusten määrä

Metsäkeskuksen tekemän seurannan mukaan (Kuva 3) neuvottujen Metsään.fi-kirjautumisten ja metsänkäyttöilmoitusten määrä on pysynyt tasaisena ja kemera-tukihakemusten määrä on kasvanut vuosina 2016-2019. Verrattaessa kirjautumisten, hakemusten ja ilmoitusten määrää neuvontakontaktien määrään, kehitys on samalla aikavälillä ollut nousujohteista. Vuonna 2020 kaikkien seurattujen mittareiden kehitys oli laskeva vuoteen 2019 verrattuna.



Kuva 3 Metsänomistajaneuvonnan vaikuttavuutta koskevat mittarit. Lähde: Asiakkuustilinpäätös 2020.

Asiakkuustilinpäätöksen mukaan voidaan todeta, että neuvonnan vaikuttavuus näillä tunnusluvuilla mitattuna kasvaa tarkasteluajanjaksoa pidennettäessä. Toisin sanoen neuvottujen aktiivisuus nousee, mikäli seurannassa huomioidaan neuvontavuoden lisäksi toiminta kontaktia seuraavana vuonna. Tämä on luonnollista, kun huomioidaan, että metsänomistajien päätöksenteko vaatii usein tietyn harkinta-ajan. Haastatellun asiakasneuvojan mukaan metsänomistajan päätöksentekoprosessiin saattaa kulua jopa yhdestä kahteen vuotta, etenkin yhteisomistuksessa olevilla tiloilla.

Ottaen huomioon, että hoitoindeksi-salkussa tehtävällä metsänomistajaneuvonnalla pyritään juuri metsänomistajien aktivoimiseen metsänhoitotöiden ja

hakkuiden tekemiseen tai teettämiseen sekä Metsään.fi-palvelun käyttöön, kyseiset tunnusluvut kuvaavat hyvin näiden tavoitteiden toteutumista. Mittarien tuloksinassa on kuitenkin huomioitava, että metsänomistajien päätöksentekoon saattavat vaikuttaa myös muut neuvontaa tarjoavat organisaatiot kuten metsänhoitoyhdistykset tai metsäteollisuusyhtiöt. Talousmetsien luonnonhoitoa koskevien tavoitteiden seuraamiseen ei tällä hetkellä ole käytössä mittareita.

Luonnonhoito-salkussa annetun neuvonnan vaikuttavuutta ei olla tähän asti erikseen seurattu. Metsäkeskus seuraa yleisellä tasolla metsänomistajien tekemiä ympäristötukisopimuksia sekä kemera-tuella rahoitettuja luonnonhoito-hankkeita. Lisäksi seurataan ELY-välitysten määrää, eli sitä, miten moni metsänomistaja on ohjattu keskustelemaan pysyvästä suojelusta ELY-keskusten kanssa. Näitä seurantatietoja ei kuitenkaan ole yhdistetty luonnonhoito-salkussa annettuun neuvontaan.

Vuonna 2020 Metsäkeskuksen metsänomistajaneuvonnan asiakkaille lähetettyyn palautekyselyyn vastasi 670 metsänomistajaa. Vastanneiden kokemus neuvonnasta oli erittäin hyvä. Vastausten pohjalta laskettu suosittelemiseksi NPS oli 71 prosenttia, ollen samalla tasolla kuin edellisinä vuosina. Näin suosittelemiseksi ylitti sille tulossopimuksessa asetetun tavoitteen (65%). Jopa kaksi kolmesta arvioi, että suosittelisivat palvelua todennäköisyydellä 9 tai 10 (asteikolla 0-10). Neuvonta myös koettiin erittäin hyödylliseksi (arvosana 4,4 asteikolla 1-5) ja metsänomistajat kokivat, että heidän näkemyksensä otettiin huomioon neuvonnan aikana (arvosana 4,7 asteikolla 1-5).

Metsäkeskukselta saadun tuntikirjanpidon mukaan hoitoindeksi-salkussa tehtyyn neuvontatapahtumaan kului vuonna 2020 keskimäärin hieman yli viisi tuntia. Tämä sisältää sekä torjuttujen että toteutuneiden neuvontatapahtumien valmistelun, yhteydenoton tai -otot (mikäli metsänomistajaa ei heti tavoiteta), neuvonnan ja siihen mahdollisesti liittyvät jatkotoimenpiteet. Eri salkuissa annettavan neuvonnan keskimääräisellä tuntikustannuksella kerrottuna neuvontatapahtuman hinnaksi tuli 215 euroa (sisältäen yleis- ja sivukulut). Luonnonhoito-salkussa tehtävä neuvonta kirjataan Metso-ohjelman kustannuspaikalle,

koska neuvonta liittyy pääsääntöisesti ympäristötukikohteiden tai luonnonhoitohankkeiden valmisteluun.

Hoitoindeksi-salkun neuvonnan eri toteutustavoista puhelinkontaktit veivät eniten aikaa, lähes kuusi tuntia per neuvonta. Tämän syynä on kaksi tekijää: puhelinkontakteihin kirjataan myös ne neuvonnan valmistelut ja yhteydenotot, jotka eivät johda neuvontatapahtumaan esimerkiksi metsänomistajan kieltäytymisen takia. Lisäksi puhelinneuvontaan kirjataan ne yhteydenotot, jotka johtavat tapaamiseen. Tällöin tapaamisiin liittyvä valmistelu ja asiaan johdattelu kirjataan puhelinneuvontaan. Tapaamiset asiakkaan luona tai toimistolla veivät noin neljä tuntia kontaktia kohden. Vuosina 2019 ja 2020 toimistolla tehdyt neuvonnat veivät jopa hieman enemmän aikaa kuin asiakkaan luona tehdyt. Kontaktia kohden kulunut aika laski kaikissa toteutustavoissa vuodesta 2019 ollen keskimäärin vuoden 2018 tasolla.

6 Aineisto- ja menetelmäkuvaus

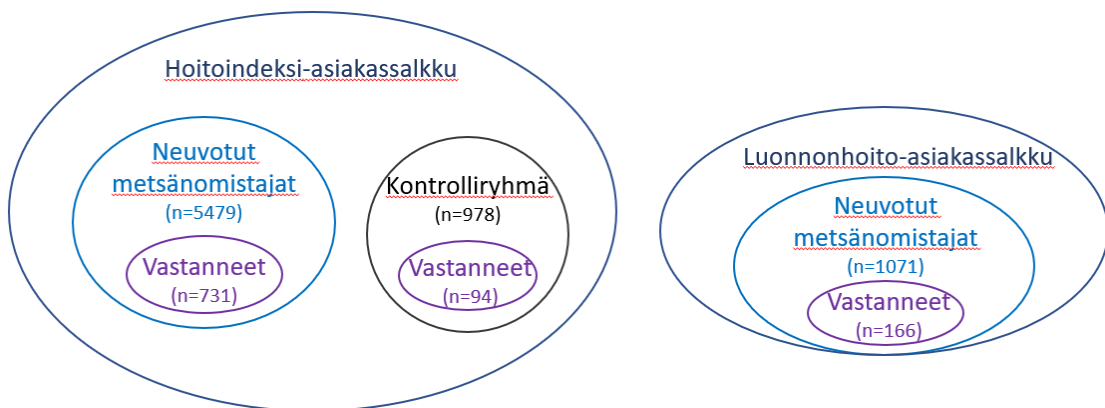
Hankkeessa luotiin kokonaiskäsitys metsänomistajaneuvonnan tavoitteista tutustumalla Kansallisen metsästrategiaan 2025, MMM:n sekä Metsäkeskuksen väliseen tulossopimukseen sekä Metsäkeskuksen strategiaan. Metsänomistajaneuvonnan ohjausta ja käytännön toteutusta kartoitettiin haastattelemalla kahta neuvojaa huhti-toukokuussa 2020. Lisäksi perehdyttiin Metsänomistajaneuvonnan ohjeeseen. Sekä neuvonnan tavoitteita että toteutusta käsiteltiin myös keskusteluissa MMM:n ja Metsäkeskuksen kanssa.

Metsänomistajaneuvonnan vaikuttavuutta tutkittiin kahdelta kohderyhmältä kerätyn aineiston avulla. Aluksi neuvonnan vaikutuksia haluttiin kartoittaa sitä tarjoavien metsäammattilaisten kautta. Tätä varten järjestettiin joukolle Metsäkeskuksen neuvoja, asiantuntijoita ja asiakkuuspäälliköitä Teams-sovelluksella toteutettu työpaja kesäkuussa 2020. Työpajassa kerättiin heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan niistä vaikutuksista, joita neuvonnalla voi olla metsänomistajiin ja heidän metsiinsä. Kolmen pienryhmän keskustelun tuloksista koottiin ns. vaikutuspuu, jota on esitelty luvussa 7.1.

Työpajan lisäksi neuvonnan vaikutuksia koskevaa aineistoa kerättiin metsänomistajilta. Aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä, joka lähetettiin maaliskuussa 2021 kolmelle eri kohderyhmälle (Kuva 4):

- Kaikki metsänomistajat, jotka saivat hoitoindeksi-salkun mukaista neuvontaa vuonna 2020.
- Hoitoindeksi-salkussa neuvotuille metsänomistajille muodostettu kontrolliryhmä: metsänomistajia, jotka valikoituivat vuoden 2020 alussa hoitoindeksi-asiakassalkkuun, mutta jotka tätä tutkimusta varten poimittiin salkusta pois.
- Kaikki metsänomistajat, jotka saivat luonnonhoito-salkun mukaista neuvontaa vuonna 2020.

Tutkimuksessa tarkasteltiin siis hoitoindeksi-asiakassalkussa annetun neuvonnan vaikuttavuutta kontrolliryhmän avulla. Tammikuussa 2020 alueellisista asiakassalkuista poimittiin pois 978 hengen kontrolliryhmä, joille ei tarjottu hoitoindeksi-salkun mukaista neuvontaa vuoden 2020 aikana. Kontrolliryhmäläisten poiminta suoritettiin hoitoindeksin mukaan järjestetyistä asiakassalkuista systemaattisella otannalla. Kustakin alueellisesta asiakassalkusta poimittiin niitä samassa suhteessa, mitä asiakassalkuille oli asetettu tavoiteltuja kontakteja vuodelle 2020.



Kuva 4 Webropol-kyselyn kohderyhmät

Kyselylomaketta suunniteltaessa hyödynnettiin mm. Suomalainen metsänomistaja 2020 -hankkeen kysymyksiä (Karppinen ym. 2020). Kyselyä kommentoivat ohjausryhmän ja tutkijoiden lisäksi viisi metsänomistajaa, jotka vastasivat kyselyyn ja kellottivat myös siihen kuluneen ajan. Kyselylomake oli sama kaikille vastaanottajille, koska vaikka hoitoindeksisalkkuun valikoidut ja kontaktoidut metsänomistajat saavat pääasiassa hoitotarpeisiin liittyvää ja luonnonhoito-salkussa neuvotut metsänomistajat ympäristötukikohteisiin liittyvää neuvontaa, keskustelun aikana tarkastellaan metsätilaa kokonaisuutena ja siksi neuvonta voi olla monipuolisempaa, kuin mitä alkuperäinen syy yhteydenotolle antaa ymmärtää.

Kysely muodostui kuudesta osiosta:

- Vastaajan taustatiedot (pakollinen osio kaikille)

- Oman metsän hoito ja käyttö vuonna 2020 (pakollinen osio kaikille)
- Yhteistyökumppanit (pakollinen osio kaikille)
- Kokemus Metsäkeskuksen antamasta neuvonnasta (avautui niille, jotka Yhteistyökumppanit-osuudessa ilmoittivat saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa)
- Toiveet eri tahojen tarjoamalle neuvonnalle tulevaisuudessa (pakollinen osio kaikille)
- Metsänomistuksen tavoitteet (vapaaehtoinen kysymys kaikille)

Lisäksi kyselyn lopussa tarjottiin mahdollisuutta osallistua arvontaan, jossa kaikkien vastanneiden kesken arvottiin kolme 100e lahjakorttia Uittokaluston verkkokauppaan.

Linkki sähköiseen Webropol-kyselylomakkeeseen lähetettiin maaliskuussa 2021 metsänomistajille, jotka olivat saaneet Metsäkeskuksen asiakasrekisterin mukaan neuvontaa ja joilta oli saatavilla sähköpostiosoite. Kysely lähetettiin 3845 hoitoindeksi-salkussa ja 841 luonnonhoito-salkussa neuvotulle metsänomistajalle sähköpostilla. Viikkoa myöhemmin vastaamatta jättäneille metsänomistajille lähetettiin muistutus sähköpostilla. Hoitoindeksi-asiakassalkussa neuvotuista metsänomistajista vastasi kyselyyn 731, vastausprosentti oli siis 19. Luonnonhoito-asiakassalkussa vastauksia kertyi 166, vastausprosentin ollessa 20.

Kontrolliryhmän jäsenten yhteystietojen rajallisuuden takia heitä kutsuttiin vastaamaan Webropol-kyselyyn eri tavoin. Kontrolliryhmässä 256 metsänomistajalta oli saatavilla sähköpostiosoite, heille kutsu kyselyyn lähetettiin sähköpostitse. Matkapuhelinnumero oli saatavilla 452 metsänomistajalle, heille kutsu kyselyyn lähetettiin tekstiviestillä. Noin viikko näiden kutsujen lähettämisen jälkeen kaikille kontrolliryhmään kuuluville 978 metsänomistajalle lähetettiin postitse kirje, joka sisälsi linkin internet-kyselyyn. Osa kirjeen saaneista metsänomistajista oli jo saanut kutsun sähköpostitse tai puhelimitse, heille kirje toimi muistutuksena vastata kyselyyn. Osa kirjeen saaneista ei ollut saanut kutsua sähköpostitse tai puhelimitse ja heille kirje toimi kutsuna osallistua kyselyyn. Kontrolliryhmästä kertyi vastauksia 94 eli vastausprosentti jäi alhaiseksi: 10

prosenttiin. Kontrolliryhmän alhaisesta vastausprosentista huolimatta hankkeessa ei tehty katokyselyä.

Kontrolliryhmän vastausprosentin alhaisuuteen vaikutti todennäköisesti eniten se, että ryhmän jäsenten yhteystiedoissa oli puutteita. Neuvonnan yhteydessä metsänomistajien yhteystiedot päivitetään ja koska tämän ryhmän jäsenille neuvontaa ei oltu annettu, myöskään yhteystiedot eivät olleet ajan tasalla. Lisäksi kontrolliryhmän alhaiseen vastausprosenttiin saattoi vaikuttaa se, että kyselyn esittely kertoi aiheena olevan neuvonnan vaikutusten tutkimisen. Vaikka esittelyssä pyydettiin vastaamaan huolimatta siitä, oliko saanut neuvontaa vai ei, osa vastaajista saattoi jättää vastaamatta siksi, etteivät he ajatelleet kuuluvansa kyselyn kohderyhmään. Voi myös olla, että neuvottuihin metsänomistajiin verrattuna kontrolliryhmän jäsenet eivät ole saaneet neuvonnan kautta syysäystä metsänomistuksesta, ja sitä kautta myös kyselystä, kiinnostumiselle.

Kyselyaineistoa analysoitiin STATA-ohjelmistolla suorien jakaumien ja ristiintaulukointien avulla. Metsien hoitoa ja käyttöä koskevan osuuden analysoinnissa hyödynnettiin Rubinin kausaalimallia. Lisäksi kyselyaineistoa täydennettiin kesäkuussa 2021 toteutetuissa teemahaastatteluissa (15 haastattelua).

7 Tulokset

7.1 Neuvojen näkökulma

Neuvojen näkemyksiä metsänomistajaneuvonnan vaikuttavuuteen ja mittaukseen kerättiin kesäkuussa 2020 järjestetyssä verkkotyöpajassa. Koska työpajaan osallistui rajattu määrä neuvontatyötä toteuttavia tai ohjaavia tahoja (10 henkeä), työpajaa edelsi neuvonnan vaikuttavuutta koskevat keskustelut Met-säkeskuksen palvelualueiden tiimipalavereissa. Palavereiden keskustelun pohjalta tuotettua aineistoa hyödynnettiin työpajan suunnittelussa. Työpajan tavoitteena oli kerätä neuvojen, asiantuntijoiden ja asiakkuuspäälliköiden näkemyksiä seuraaviin kysymyksiin:

- Minkälaisia vaikutuksia neuvonnalla näyttää käytännössä olevan metsänomistajiin ja heidän metsiinsä?
- Miten näitä vaikutuksia olisi mahdollista mitata?
- Miten metsänomistajien neuvontaa olisi mahdollista kehittää?

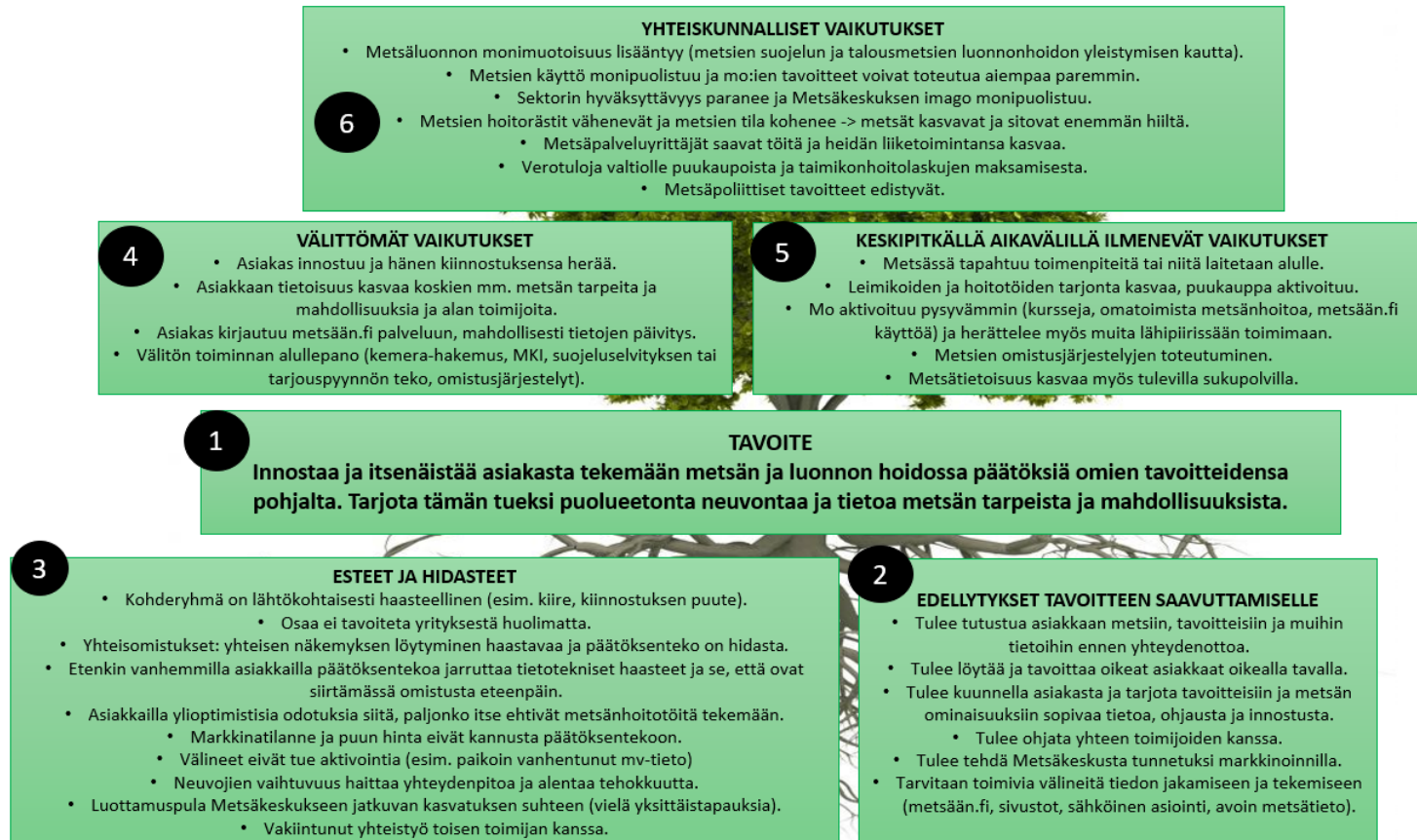
Työpajassa jakauduttiin kolmeen pienryhmään, jossa kukin ryhmä määritteli metsänomistajaneuvonnan tavoitteen, tavoitteen saavuttamista koskevat edellytykset, esteet ja hidasteet sekä tavoitteen saavuttamisen myötä ilmenevät vaikutukset. Keskustelun pohjana käytettiin vaikutuspuu-rakennetta (Heliskoski ym. 2018), jota muokattiin työpajan tavoitteisiin sopivaksi. Lisäksi, vaikutuspuuta sekä tiimipalavereista kerättyä materiaalia hyödyntäen, pienryhmät pisteyttivät esteisiin ja edellytyksiin pohjautuvia kehitysehdotuksia sekä tunnistettuihin vaikutuksiin pohjautuvia mittariehdotuksia.

Yhteenveto kolmen pienryhmän täyttämästä vaikutuspuusta (Kuva 5) paljastaa, että neuvojen näkemys metsänomistajaneuvonnan tavoitteista ja vaikutuksista on monin osin linjassa sille strategiatasolta asetettujen tavoitteiden kanssa. Neuvonnan tavoitteessa korostuu asiakkaan innostaminen ja aktivoiminen päätöksentekoon, riippuen siitä, millaisia tavoitteita hänellä metsälleen on ja millaiset ovat metsän tarpeet ja mahdollisuudet.

Tavoitteen saavuttamiseen liittyvät esteet ja hidasteet kuvaavat niitä tyypillisiä syitä, jotka usein ovat esteenä metsän hoitoon tai käyttöön liittyvien toimenpiteiden toteutumiselle: kiire, kiinnostuksen puute, yhteisomistus tai ylioptimistiset odotukset omatoimisesta metsänhoidosta. Lisäksi esteinä mainittiin joitakin neuvonnan organisointiin tai työvälineisiin liittyviä ongelmia, kuten esimerkiksi neuvojen vaihtuvuus tai Metsään.fi-palvelun tarjoama paikoin vanhentunut metsävaratieto.

Tavoitteen saavuttamisen edellytyksinä listattiin monia toimivia käytäntöjä neuvontatyön toteuttamiseen liittyen. Neuvonnan valmistelua ennen yhteydenottoa korostettiin, kuten myös asiakkaan kuuntelua. Työvälineiden tulisi antaa tukea monipuolisten metsänomistajien ja heidän tavoitteidensa palveluun.

Neuvojen työssään tunnistamia vaikutuksia eriteltiin kolmella eri tasolla. Välittömästi ilmenevät vaikutukset liittyivät etenkin metsänomistajan kiinnostuksen heräämiseen, tietoisuuden lisääntymiseen tai Metsään.fi-palveluun kirjautumiseen. Parhaimmillaan välitön neuvonnan vaikutus näkyi toiminnan käynnistymisenä: esimerkiksi kemera-tukihakemuksena, tarjouspyynnön tekona tai suojeluselvityksen lähettämisenä. Keskipitkän aikavälin vaikutuksissa nostettiin esiin itse tekeminen metsässä: metsänhoitoa toteutetaan joko itse tai teettämällä sitä palveluntarjoajilla, jolloin myös paikallinen metsiin kytkeytyvä elinkeino hyötyy. Toteuttaessaan toimenpiteitä metsänomistaja voi kiinnostua metsästään kokonaisuutena ja innostaa myös muita lähipiirissään toimimaan. Yhteiskunnallisina, pitkän aikavälin vaikutuksina nostettiin esiin muun muassa metsäluonnon monimuotoisuuden lisääntyminen, metsänhoidon monipuolistuminen, metsien tilan koheneminen ja metsiin liittyvien elinkeinojen kasvu.



Kuva 5 Metsänomistajaneuvonnan vaikutuspuu (yhteenvedo pienryhmistä)

Neuvojat nostivat esiin muun muassa seuraavia ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi:

- Neuvottavien poiminta: vuonna 2019 uudistuneen, hoitoindeksiin perustuvan poimintatavan koettiin nostavan asiakassalkkuun aiempaa paremmin neuvonnan tavoitteiden mukaisia asiakkaita. Tästä huolimatta ehdotuksena oli, että valintaa voisi ohjata vielä enemmän metsänhoitorästejä tai potentiaalisia luonnonhoitokohteita omaaviin metsänomistajiin. Valinnassa toivottiin huomioitavan etenkin uudet metsänomistajat ja kuolinpesät, sillä heidän koettiin olevan hyvässä asemassa tavoitteidensa pohtimiseen ja uuden oppimiseen. Neuvojat myös toivoivat, että voisivat ottaa nykyistä enemmän vastuuta asiakkaidensa valinnassa. Lisäksi keskusteltiin mahdollisuudesta päivittää asiakassalkkuun poimittavat metsänomistajat useammin kuin kerran vuodessa.
- Neuvojen ammattitaitoon panostaminen: neuvontatyö vaatii monipuolista metsän- ja luonnonhoitoon liittyvää osaamista sekä hyviä asiakaspalvelutaitoja. Myös kohderyhmä on haasteellinen. Siksi neuvojen osaamisen kehittäminen ja työsuhteiden pysyvyys nostettiin esiin kehityskohteeksi.
- Neuvonnan suunnittelu ja hyvien käytäntöjen jakaminen: hyvää palautetta saavien neuvojen osaamista ja kokemuksia olisi hyödynnettävä systemaattisesti jakaa muille. Näiden pohjalta olisi myös harkinnanarvoista ”vakioida” neuvonnan rakennetta sisältämään esimerkiksi puoliautomatisoidun yhteydenoton ennen neuvontaa, varsinaisen neuvontatapahtuman ja tämän jälkeen seurannan esimerkiksi sähköpostitse.
- Neuvonnan ajoitus: Neuvontatyön vaikutuksia voisi olla mahdollista parantaa työn tarkemmalla ajoituksella. Esimerkkeinä tässä toimii maataloustöiden sesongin välttäminen, neuvonnan tarjoaminen erilaisiin kellonaikoihin tai neuvonnan painopisteen vaihtelu niin, että samanaikaisesti samaa teemaa edistettäisiin markkinointikampanjalla tai webinaareilla.

- Metsään.fi: Metsään.fi-palvelusta olisi hyödyllistä kehittää yhteydenpidon väline metsänomistajan ja neuvojan välille. Tämä voisi olla hyvä tuen tarjonnan muoto etenkin silloin, kun metsänomistaja on valikoitunut asiakassalkkuun.

Neuvojat olivat pääosin tyytyväisiä niihin mittareihin, joilla Metsäkeskus seuraa metsänomistajaneuvonnan vaikuttavuutta. Seurannan kehittämiseksi he nostivat esiin etenkin seuraavia kehitysehdotuksia:

- Neuvonnan seuranta: tällä hetkellä eräs seurannassa käytetyistä mittareista on kaikkia työlajeja koskevat kemera-tukihakemukset, joita metsänomistajat tekevät neuvonnan jälkeen. Työpajassa esiin tuotujen kehitysehdotuksien perusteella neuvonnan vaikuttavuuden seurannan tulisi keskittyä etenkin niiden työlajien seurantaa, joita neuvonta pyrkii edistämään. Tällä tarkoitettiin ennen kaikkea taimikonhoitoa ja nuoren metsän hoitoa koskevia kemera-tukihakemuksia, ympäristötukea edeltäviä suojeluselvityksiä, suojelukohteiden välityksiä ELY-keskukselle pysyvään suojeluun ja mahdollisesti metsänkäyttöilmoituksia. Työpajassa korostettiin, että seurannan tulisi kattaa riittävän pitkän aikavälin neuvontakontaktin jälkeen, sillä metsänomistajien päätökset syntyvät toisinaan hitaasti. Lisäksi neuvojat toivoivat, että seurannassa huomioitaisiin kaikki asiakaskontaktit salkusta riippumatta – tällä hetkellä esimerkiksi luonnonhoitosalkussa neuvotuilta ei seurata heidän tekemiään kemera-tukihakemuksia ja metsänkäyttöilmoituksia.
- Palautekysely: kaikille metsänomistajille neuvonnan jälkeen lähtevään palautekyselyyn toivottiin lisättävän kysymyksiä kiinnostuksen heräämisestä, päätöksentekotuen saamisesta ja osaamisen kehittymisestä, sillä näihin muutoksiin ei tällä hetkellä käytössä olevilla mittareilla päästä käsiksi. Lisäksi mukaan toivottiin kysymystä siitä, miten hyvin metsänomistajat kokivat tavoitteidensa

tulleen kuulluksi neuvonnan aikana. Palautekyselyn lähetystä toivottiin vakiona myös luonnonhoito-salkun asiakkaille.

- Metsään.fi: neuvojat pohtivat, olisiko mahdollista saada tarkempaa tietoa Metsään.fi-palvelussa kävijöistä ja heidän käyttäytymisestään sivustolla. Tämä voisi toimia indikaattorina kiinnostuksen heräämisestä. Myös Metsään.fi-sivuston kautta Kuutio.fi-palveluun tehtyjen tarjouspyyntöjen määrää ehdotettiin mittariksi.
- Markkinointi: Eräs kehitysehdotus oli seurata myös valtakunnalliseksi jakelulla lähtevien markkinointikirjeiden ja -sähköpostien vaihtavuuden seuraamista eli syntykö niiden jälkeen tavantomaista enemmän kemera-tukihakemuksia, suojeluselvityksiä tai metsänkäyttöilmoituksia.

7.2 Metsänomistajien näkökulma

7.2.1 Kyselytutkimus

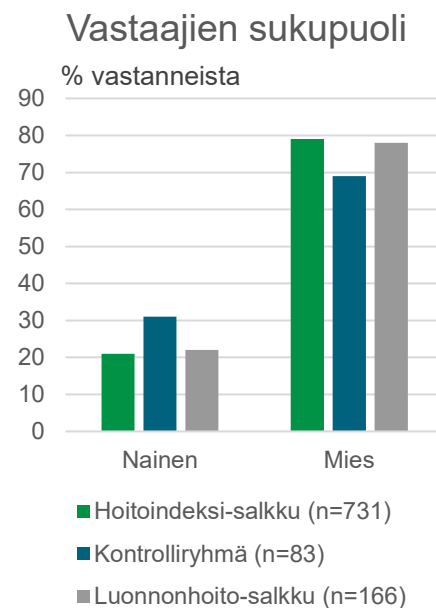
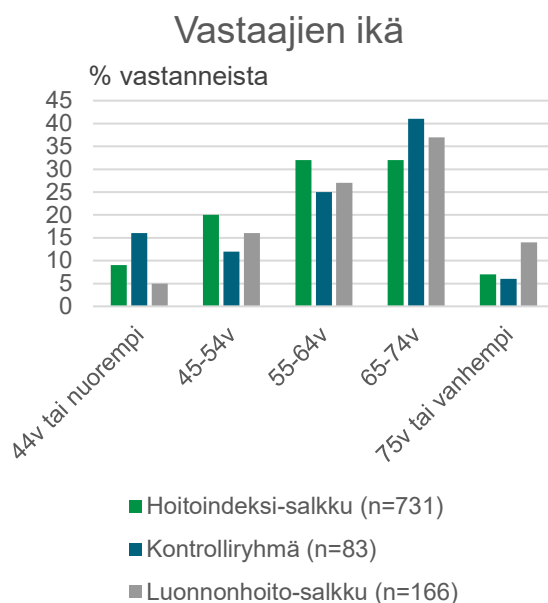
7.2.1.1 Vastanneiden taustatekijät

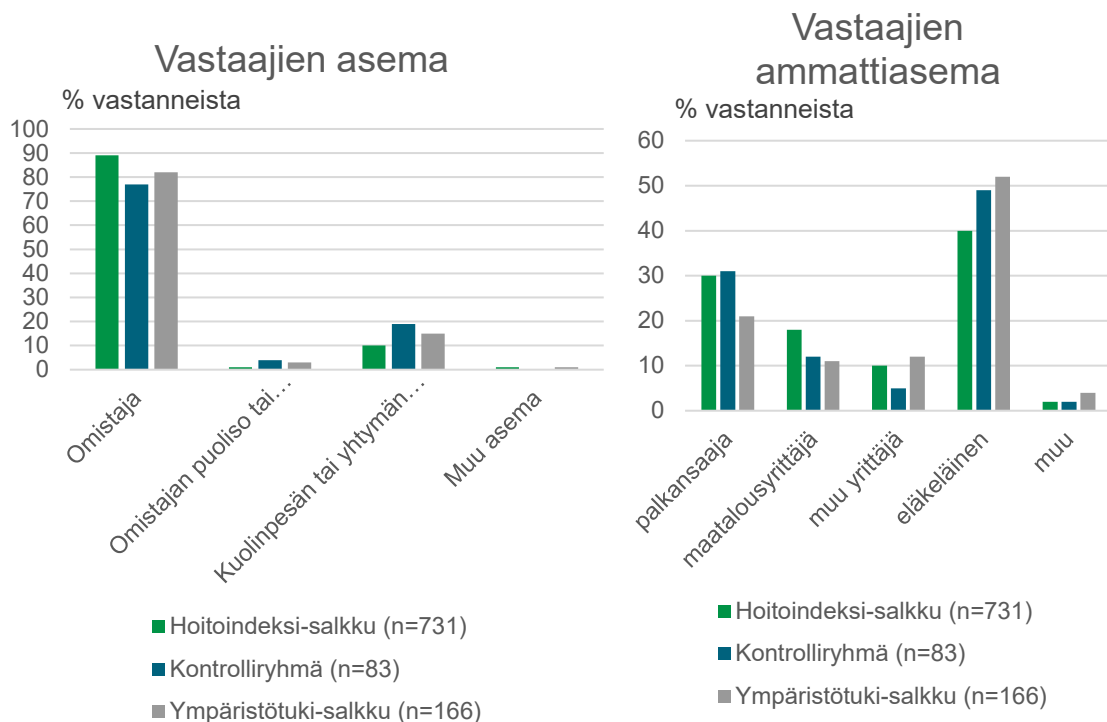
Tuloksissa tarkastellaan kolmea metsänomistajaneuvonnan kohderyhmää: hoitoindeksi-salkussa neuvottuja, hoitoindeksi-salkusta poimittua kontrolliryhmää, jolle ei tarjottu neuvontaa, ja luonnonhoito-salkussa neuvottuja vastaajia. Hoitoindeksi-salkussa neuvottuja ja kyselyyn vastanneita oli 731 metsänomistajaa. Kontrolliryhmässä vastasi 94 metsänomistajaa, joista 11 kuitenkin kertoi saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa. Vaikka heille ei vuoden 2020 aikana tarjottu hoitoindeksi-salkun mukaista neuvontaa, on mahdollista, että he ovat olleet oma-aloitteisesti yhteydessä Metsäkeskuksen neuvojiin tai että heille on

tarjottu neuvontaa muiden asiakassalkkujen kautta. Tästä syystä nämä 11 vastaajaa poistettiin kontrolliryhmästä. Luonnonhoito-salkussa neuvottuja ja kyseelyyn vastanneita metsänomistajia oli 166. Liitteessä 1 kuvataan kunkin ryhmän vastanneiden edustavuus saman kohderyhmän metsänomistajiin iän ja omistetun metsäpinta-alan suhteen.

Hoitoindeksi-salkussa vastanneissa ja kontrolliryhmässä noin kaksi kolmasosaa vastaajista oli 55-74 vuotiaita (Kuva 6). Luonnonhoito-salkussa oli muita salkkuja enemmän 75-vuotiaita tai vanhempia, hoitoindeksisalkussa ja kontrolliryhmässä korostui nuorten osuus. Hoitoindeksi- ja luonnonhoito-salkuissa vastanneissa oli naisia noin 20 prosenttia, kontrolliryhmässä naisten osuus oli hieman korkeampi: 31 prosenttia.

Hoitoindeksi-salkussa vastanneissa metsänomistajia oli lähes 90 prosenttia metsätilan omistajia ja noin 10 prosenttia kuolinpesän tai yhtymän jäseniä. Muissa ryhmissä kuolinpesien tai yhtymän jäseniä oli suhteessa enemmän. Ammattiaseman osalta luonnonhoito-salkussa vastanneissa ja kontrolliryhmässä korostui eläkeläisten määrä. Hoitoindeksi-salkussa oli muita ryhmiä selvästi enemmän maatalousyrittäjiä.

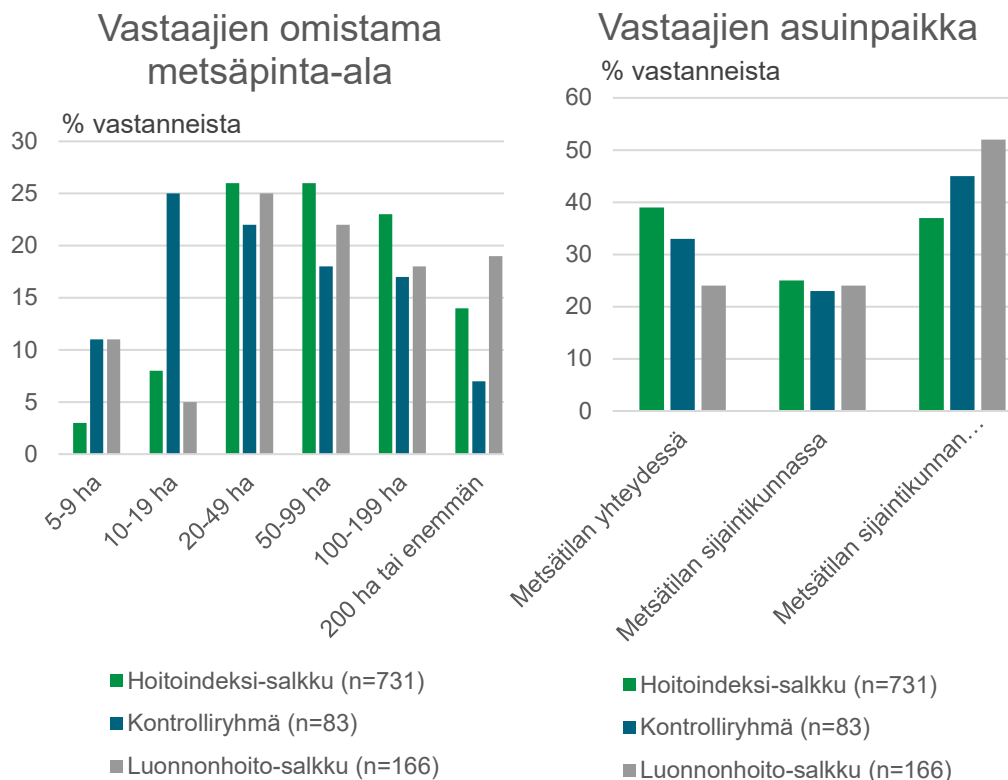




Kuva 6 Hoitoindeksi-salkussa neuvottujen, kontrolliryhmän ja luonnonhoito-salkussa neuvottujen vastanneiden ikä, sukupuoli, asema ja ammatti

Hoitoindeksi-salkussa vastanneilla oli keskimäärin muita ryhmiä suuremmat tilat, vain noin kymmenes heistä omisti vähemmän kuin 20 hehtaaria metsää (Kuva 7). Kontrolliryhmässä pienten tilojen omistajia oli lähes nelinkertainen määrä. Tässä ryhmässä oli vähiten 200 hehtaaria tai enemmän omistavia vastaajia. Luonnonhoito-salkussa vastanneiden omistamien tilojen kokojakauma oli hieman tasaisempi, mutta 10-19 hehtaaria omistavia oli selkeästi muita ryhmiä vähemmän, kun suurimpia tiloja omistavia oli eniten, 19 prosenttia.

Tilan sijaintikunnassa asui kaikissa ryhmissä lähes neljäsosa vastaajista. Metsätilan yhteydessä asui selvästi useammin hoitoindeksi-salkussa neuvotut, kun taas metsätilan sijaintikunnan ulkopuolella asui yleisimmin luonnonhoito-salkussa vastanneet.

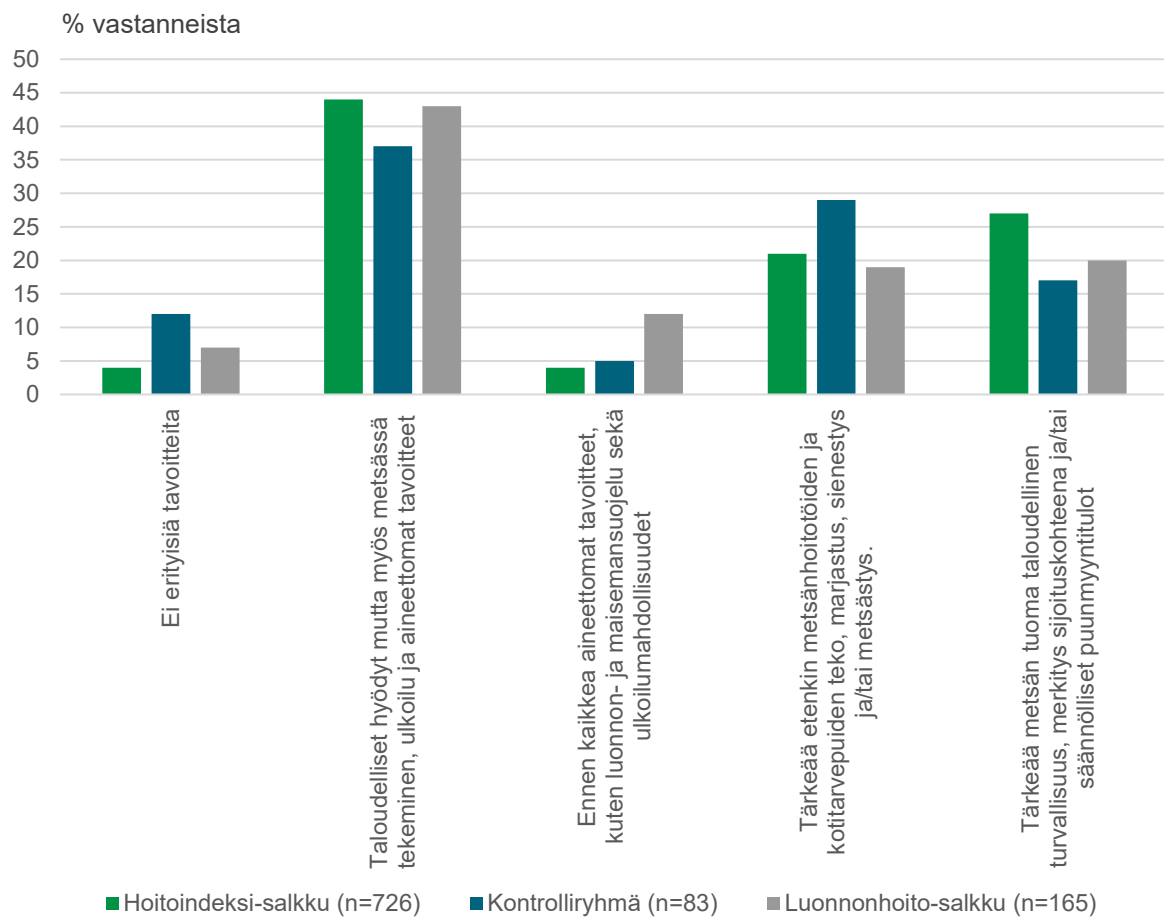


Kuva 7 Hoitoindeksi-salkussa neuvottujen, kontrolliryhmän ja luonnonhoito-salkussa neuvottujen vastanneiden metsäpinta-ala ja asuinpaikka

Kyselylomakkeella metsänomistajia pyydettiin valitsemaan pääasiallinen metsänomistuksensa tavoite viidestä eri vaihtoehdosta (Kuva 8). Vaihtoehdot oli muotoiltu Suomalainen metsänomistaja 2020 -hankkeen tuloksissa (Karppinen ym. 2020) esiteltyjen tavoiteryhmien kaltaisiksi. On kuitenkin syytä huomata, että Suomalainen metsänomistaja 2020-hankkeessa metsänomistajien tavoiteryhmät muodostettiin sen mukaan, miten metsänomistajat vastasivat 22 eri tavoiteväittämään. Näiden väittämien perusteella toteutettiin faktori- ja ryhmittely-analyysit, jonka jälkeen metsänomistajat jaettiin eri tavoiteryhmiin. Monitavoitteisten osuus oli suurin, 29 prosenttia, virkistyskäyttäjiä sekä turvaa ja tuloja korostavia oli kumpiakin viidennes, metsässä tekeviä 21 prosenttia ja pienimpänä ryhmänä oli epätietoiset 11 prosenttia.

Kaikissa ryhmissä suurin tavoiteryhmä (37-44 prosenttia) oli ns. monitavoitteiset metsänomistajat, joilla omistuksen tavoitteisiin sisältyvät taloudelliset hyödyt, metsässä tekemisen, ulkoilun ja aineettomat tavoitteet. Reilu neljännes hoitoindeksi-salkussa vastanneista kertoi pääasialliseksi tavoitteekseen metsien tuomat taloudelliset hyödyt (ns. turvaa ja tuloja korostavat) ja reilu viidenes metsänhoitotöiden ja kotitarvepuiden teon, marjastuksen, sienestyksen ja/tai metsästyksen (ns. metsässä tekevät). Ryhmässä oli pienimmät osuudet, alle viisi prosenttia, vastaajia, jotka ilmoittivat, ettei heillä ollut erityisiä tavoitteita (ns. epätietoiset) tai että heillä oli ennen kaikkea aineettomia tavoitteita, kuten luonnon- ja maisemansuojeluun sekä ulkoilumahdollisuuksiin liittyen (ns. virkistyskäyttäjät).

Kontrolliryhmässä oli muita ryhmiä suurempi osuus vastaajia, jotka kokivat itsensä metsässä tekeviksi (29 prosenttia) ja epätietoisia (12 prosenttia). Luonnonhoito-salkussa vastanneissa oli muita vastaajaryhmiä suurempi osuus virkistyskäyttäjistä (12 prosenttia) kun taas epätietoisia oli seitsemän prosenttia vastaajista.



Kuva 8 Vastaajien valitsema pääasiallinen metsänomistuksen tavoite

7.2.1.2 Neuvonnan vaikutukset

Neuvonnan vaikutuksia tarkasteltiin vertailemalla hoitoindeksi-salkussa neuvottujen ja siitä irrotetun kontrolliryhmän vastauksia ”Oman metsän hoito ja käyttö vuonna 2020” -kysymysosioon. Tässä osiossa kysyttiin vuoden 2020 aikana tapahtunutta kiinnostuksen heräämistä, oppimista, tekemistä ja tekemisen suunnittelua niissä teemoissa, joita hoitoindeksi-salkun neuvonta pääasiallisesti pyrkii edistämään: metsänhoitotöissä, hakkuissa, Metsään.fi-palvelun

käytössä ja talousmetsien luonnonhoidossa. Lisäksi mukaan otettiin lähes vastaavalla rakenteella kysymys koskien vapaaehtoista suojelua.

Hoitoindeksi-salkussa neuvotuista ja kyselyyn vastanneista metsänomistajista 400 ilmoitti saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa vuoden 2020 aikana, vastaavasti 331 vastaajaa kertoi, ettei ollut sitä saanut. Tämän takia vaikuttavuutta koskevaan vertailuun otettiin kaksi erilaista asetelmaa:

- Ensimmäisessä asetelmassa neuvotuiksi oletettiin kaikki hoitoindeksisalkussa neuvotut ja vastanneet metsänomistajat huolimatta siitä, ilmoittivatko he saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa vai eivät (731 metsänomistajaa). On mahdollista, että osalle metsänomistajista neuvonta on ollut lyhytkestoista ja siksi muistijälkeä neuvonnasta ei ollut syntynyt. Lisäksi hoitoindeksi-salkkuun valikoituu metsänomistajia, joille metsäsektorin eri organisaatiot saattavat olla melko tuntemattomia, aiheuttaen mahdollisesti sekaannusta organisaatioiden välillä. Kontrolliryhmästä sen sijaan poistettiin ne 11 metsänomistajaa, jotka ilmoittivat saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa. Siten kontrolliryhmän koko oli 83 metsänomistajaa.
- Toisessa asetelmassa neuvotuiksi oletettiin ne hoitoindeksisalkussa neuvotut ja vastanneet metsänomistajat, jotka ilmoittivat saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa (400 metsänomistajaa). Kontrolliryhmä pidettiin samanlaisena kuin ensimmäisessä asetelmassa.

Neuvomisen vaikutuksia on mahdollista tutkia Rubinin kausaalimallin avulla (Rubin 1974)³. Kausaalimallissa voidaan tilastollisten menetelmien avulla arvioida neuvonnan vaikutuksia eri yksilöiden kyselyvastauksiin. Näiden kahden ryhmän vertailua hankaloittaa kuitenkin se, että ryhmiin ohjautuvat yksilöt eivät

³ Tietoarkiston artikkelissa on kirjoitettu laajemmin kausaalipäätelyyn liittyen: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kausaalipaattely/kausaalipaattely/>.

ole valikoituneet niihin satunnaisesti. Esimerkiksi hoitoindeksi-salkussa metsänomistajat itse päättävät, haluavatko he neuvontaa vai eivät. Lisäksi sekä neuvotuista että kontrolliryhmän metsänomistajista vain osa päätti vastata kyselyyn. Siksi erilaisia vastaajajoukkoja on syytä tasapainottaa tilastollisin keinoin.

Kahden ryhmän tasapainottaminen tapahtuu probit-mallin avulla, jossa neuvotuksi tulemista selitetään erilaisilla taustatekijöillä, kuten iällä, sukupuolella ja ammatilla. Tuloksena jokaisella yksilöllä saadaan mallin ennustama todennäköisyys tulla neuvotuksi. Tämän jälkeen näitä mallin antamia todennäköisyyksiä käytetään toisessa lineaarisessa regressiossa painokertoimina, jossa tarkastellaan neuvonnan vaikutuksia eri kyselyvastauksiin. Painokertoimien käyttö tasapainottaa kahden eri ryhmän väliset erot niin, että vastaajien väliset erot taustatekijöissä tasoittuvat kahden ryhmän välillä. Vastaajaryhmien taustatekijöiden välisiä eroja on esitelty alaluvussa 5.2.1.1. Painokertoimien avulla on kuitenkin mahdollista kontrolloida vain havaitut tekijät.

Tulosten mukaan neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä oli tilastollisesti merkitsevää eroa etenkin metsänhoitoa koskevan kiinnostuksen heräämisessä sekä metsänhoitotöiden tekemisen tai teettämisen suunnittelussa (Taulukko 2). Verattuna kontrolliryhmän jäseneseen, asetelmassa 1 neuvottu metsänomistaja vastasi 14 prosenttia todennäköisemmin metsänhoitoa koskevan kiinnostuksensa heränneen vuoden 2020 aikana. Asetelmassa 2 vastaava luku oli 17 prosenttia. Metsänhoitotöiden tekemisen tai teettämisen suunnittelussa ero neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä oli 11-15 prosenttia asetelmasta riippuen.

	Kiinnos- tuin	Opin	Tein tai teetin	Aloin suunnittelemaan
Asetelma 1	0,14***	-0,03	0,08	0,11*
Asetelma 2	0,17***	0,06	0,10*	0,15**

Asetelma 1: kaikki SMK neuvontaa saaneet; Asetelma 2: Oman ilmoituksensa mukaan SMK neuvontaa saaneet

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

Taulukko 2 Metsänhoitoa koskevat erot neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä

Kuten metsänhoitotöissä, myös hakkuihin kohdistuvan kiinnostuksen heräämisessä sekä hakkuiden tekemisen tai teettämisen suunnittelussa oli tilastollisesti merkitsevää eroa neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä (Taulukko 3). Asetelmassa 1 neuvottu metsänomistaja vastasi 17 prosenttia todennäköisemmin hakkuita koskevan kiinnostuksensa heränneen ja 24 prosenttia todennäköisemmin alkaneensa suunnittelemaan hakkuita vuoden 2020 aikana. Asetelmassa 2 erot olivat hieman suuremmat: 18 ja 30 prosenttia. Neuvottujen todennäköisyys sille, että oli oppinut lisää hakkuiden tekemisestä tai teettämisestä tai toteuttanut hakkuita vuonna 2020, oli kontrolliryhmää korkeampi mutta ei tilastollisesti merkitsevä. Tämä päti sekä asetelmaan 1 että 2.

	Kiinnos- tuin	Opin	Tein tai teetin	Aloin suunnittelemaan
Asetelma 1	0,17***	0,04	0,09	0,24***
Asetelma 2	0,18***	0,10	0,10	0,30***

Asetelma 1: kaikki SMK neuvontaa saaneet; Asetelma 2: Oman ilmoituksensa mukaan SMK neuvontaa saaneet

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

Taulukko 3 Hakkuista koskevat erot neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä

Metsään.fi-palveluun liittyvissä kysymyksissä neuvottujen ja kontrolliryhmän väliset erot olivat selvät ja tilastollisesti merkitsevät: neuvonta oli selvästi vaikuttanut palveluun liittyvän kiinnostuksen heräämiseen, tiedon lisääntymiseen, palvelun käyttöön ja käytön suunnitteluun (Taulukko 4). Esimerkiksi asetelmassa 1 neuvotut metsänomistajat kertoivat oppineensa Metsään.fi-palvelun käytöstä 36 prosenttia ja käyttäneet palvelua 32 prosenttia todennäköisemmin kontrolliryhmään verrattuna. Asetelmassa 2 erot olivat vielä selvemmat: neuvotut metsänomistajat kertoivat oppineensa Metsään.fi-palvelun käytöstä sekä käyttäneet palvelua 47 prosenttia todennäköisemmin kontrolliryhmään verrattuna.

	Kiinnostuin	Opin	Käytin	Aloin suunnittelemaan
Asetelma 1	0,30***	0,36***	0,32***	0,27***
Asetelma 2	0,39***	0,47***	0,47***	0,32***

Asetelma 1: kaikki SMK neuvontaa saaneet; Asetelma 2: Oman ilmoituksensa mukaan SMK neuvontaa saaneet

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

Taulukko 4 Metsään.fi-palvelun käyttöä koskevat erot neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä

Asetelmassa 1 talousmetsien luonnonhoidon keinoihin liittyvässä oppimisessa ja niiden toteutuksen suunnittelussa oli tilastollisesti merkitsevää eroa neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä (Taulukko 5). Neuvontaa saaneet metsänomistajat olivat oppineet talousmetsien luonnonhoidon keinoista 17 prosenttia ja suunnittelivat niiden toteuttamista 10 prosenttia todennäköisemmin kontrolliryhmään verrattuna. Asetelmassa 2 neuvotut metsänomistajat olivat 25 prosenttia todennäköisempiä vastaamaan kyllä oppimista koskevaan kysymykseen ja 17 prosenttia todennäköisempiä vastaamaan kyllä suunnittelua koskevaan kysymykseen. Lisäksi asetelmassa 2 neuvotut metsänomistajat olivat 14 prosenttia verrokkiryhmää todennäköisemmin kiinnostuneet talousmetsien luonnonhoidon keinoista vuoden 2020 aikana.

	Kiinnos- tuin	Opin	Tein tai teetin	Aloin suunnittelemaan
Asetelma 1	0,05	0,17***	0,04	0,10*
Asetelma 2	0,14**	0,25***	0,09	0,17***

Asetelma 1: kaikki SMK neuvontaa saaneet; Asetelma 2: Oman ilmoituksensa mukaan SMK neuvontaa saaneet

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

Taulukko 5 Talousmetsien luonnonhoidon keinoja koskevat erot neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä

Analyysissa tarkasteltiin myös hoitoindeksi-salkussa neuvottujen ja kontrolliryhmän eroja metsien vapaaehtoiseen suojeluun liittyen (Taulukko 6). Vastajilta kysyttiin, oliko vuoden 2020 aikana tapahtunut vapaaehtoista suojelua koskevaa kiinnostuksen heräämistä tai oppimista, potentiaalisen suojelukohteen tarjoamista, suojelusopimuksen tekemistä tai sen suunnittelua. Neljässä ensimmäisessä kysymyksessä (kiinnostuminen, oppiminen, tarjoaminen ja sopimuksen solmiminen) neuvotut olivat tilastollisesti merkitsevästi todennäköisempiä vastaamaan kyllä molemmissa asetelmissa. Asetelmassa 2 myös vapaaehtoisen suojelun suunnittelussa oli nähtävissä tilastollisesti merkitsevä ero neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä.

	Kiinnos- tuin	Opin	Tarjo- sin	Tein tai teetin	Aloin suunnittelemaan
Asetelma 1	0,13**	0,17***	0,11***	0,09***	0,05
Asetelma 2	0,22***	0,26***	0,16***	0,15***	0,09*

Asetelma 1: kaikki SMK neuvontaa saaneet; Asetelma 2: Oman ilmoituksensa mukaan SMK neuvontaa saaneet

* $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

Taulukko 6 Vapaaehtoista suojelua koskevat erot neuvottujen ja kontrolliryhmän välillä

Luonnonhoito-salkussa neuvotuille metsänomistajille ei muodostettu tässä hankkeessa kontrolliryhmää eikä neuvonnan vaikutuksia ole siksi mahdollista tarkastella hoitoindeksi-salkun tavoin. Tässä salkussa neuvotuista ja kyselyyn vastanneista metsänomistajista kuitenkin merkittävä osa eli noin 70 prosenttia kertoi, että kiinnostui ja oppi lisää vapaaehtoisesta suojelusta viime vuoden aikana (Taulukko 7). Vastaajista 63 prosenttia myös kertoi tehneensä vapaaehtoista suojelua koskeneen sopimuksen viime vuoden aikana. Sen sijaan vain neljännes vastaajista kertoi alkaneensa suunnittelemaan vapaaehtoisen suojelun toteuttamista.

Kuten metsänomistajien pääasiallisista metsänomistuksen tavoitteista voi nähdä (Kuva 10), luonnonhoito-salkussa lähes puolet vastanneista koki olevansa monitavoitteisia metsänomistajia. Heille tärkeää oli sekä metsien tarjoamat taloudelliset hyödyt, metsässä tekeminen, ulkoilu että aineettomat tavoitteet. Tätä tukee se, että myös luonnonhoito-salkussa neuvottujen ja vastanneiden joukossa yli puolet kertoi kiinnostuneensa metsänhoitotöiden ja hakkuiden tekemisestä tai teettämisestä. Peräti yli 80 prosenttia vastanneista kertoi, että oli myös toteuttanut metsänhoitotöitä viime vuonna.

	Kiinnos- tuin	Opin lisää	Tar- josin	Tein tai teetin	Aloin suunnitte- lemaan
	prosenttia vastanneista				
Vapaaehtoinen suo- jelu	70	72	49	63	25
Metsänhoitotyöt	63	58	-	81	72
Hakkuut	56	51	-	63	61
Talousmetsien luon- nonhoito	54	54	-	43	42
Metsään.fi käyttö	67	76	-	61	81

Taulukko 7 Luonnonhoito-salkussa neuvottujen ja kyselyyn vastanneiden aktiivisuus vuonna 2020

7.2.1.3 Neuvontaa antaneet tahot

Hoitoindeksi-salkussa neuvotuista metsänomistajista vain 55 prosenttia ilmoitti saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa vuonna 2020 (Taulukko 8). Luonnonhoito-salkussa neuvottujen joukossa vastaava luku oli 64 prosenttia. Osuudet ovat alhaiset ottaen huomioon, että kaikki kyselyyn vastanneet kontrolliryhmää lukuun ottamatta olivat Metsäkeskuksen asiakasrekisterin mukaan saaneet neuvontaa.

Hoitoindeksi-salkussa neuvottujen vastaajien keskuudessa metsänhoitoyhdistykset mainittiin useimmin neuvontaa antaneena tahona (60 prosenttia). Kolmannes ilmoitti saaneensa neuvontaa metsäteollisuusyhtiöltä tai sahalta ja noin neljännes toiselta metsänomistajalta. Luonnonhoito-salkussa reilu puolet neuvotuista vastanneista ilmoittivat saaneensa neuvontaa metsänhoitoyhdis-

tykseltä, 37 prosenttia metsäteollisuusyhtiöltä tai sahalta ja 24 prosenttia toiselta metsänomistajalta. Molemmissa vastaajaryhmissä alle 10 prosenttia ilmoitti, etteivät olleet saaneet neuvontaa keneltäkään.

Kontrolliryhmässä 12 prosenttia eli 11 vastaajaa kertoi saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa. Heidät poistettiin neuvonnan vaikuttavuutta koskevassa tarkastelussa kontrolliryhmästä. Kontrolliryhmässä hieman yli puolet vastaajista kertoi saaneensa neuvontaa metsänhoitoyhdistyksiltä ja reilu neljännes toiselta metsänomistajalta. Metsäteollisuusyhtiöt olivat neuvoneet 18 prosenttia kontrolliryhmässä vastanneista, mikä on selvästi salkuissa neuvottuja vähemmän. Lisäksi vajaa neljännes kertoi, ettei ollut saanut neuvontaa keneltäkään. Kontrolliryhmässä heidän osuutensa oli neuvottuja vastaajia suurempi.

	Hoitoindeksi- salkku (n=731)	Luonnonhoito- salkku (n=166)	Kontrolliryhmä (n=94)
	prosenttia vastanneista		
SMK	55	64	12
MHY	60	53	54
Metsäteollisuusyhtiöt	33	37	18
Metsäpalveluyritys tai -yrittäjä	11	13	13
Vakuutusyhtiö tai pankki	2	1	1
Verottaja	3	4	5
Toinen metsänomistaja	23	24	28
En osaa sanoa	2	0	1
En keneltäkään	8	7	22

Taulukko 8 Vastanneiden ilmoittamat neuvontaa antaneet tahot

7.2.1.4 Kokemukset Metsäkeskuksen neuvonnasta

Internet-kyselyssä Metsäkeskuksen neuvontaa koskeneet kysymykset avautuivat vain niille vastaajille, jotka ilmoittivat sitä saaneensa. Kysyttäessä neuvonnan ajankohtaa, sekä hoitoindeksi- että luonnonhoito-salkussa neuvotuista

vastaajat jakaantuivat melko tasaisesti kaikille vuoden neljänneksille: 15-25 prosenttia neljänneksestä riippuen (Taulukko 9). Hoitoindeksi-salkussa 17 prosenttia ja luonnonhoito-salkussa 11 prosenttia vastaajista ei muistanut, milloin oli neuvontaa saanut.

	Hoitoindeksi-salkku (n=376)	Luonnonhoito-salkku (n=101)
	prosenttia vastanneista	
Tammi-maaliskuu 2020	25	25
Huhti-kesäkuu 2020	19	26
Heinä-syyskuu 2020	17	24
Loka-joulukuu 2020	22	15
En muista	17	11

Taulukko 9 Vastanneiden ilmoittama neuvonnan ajankohta

Hoitoindeksi-salkussa neuvotuista 53 prosenttia kertoi saaneensa neuvontaa puhelimitse (Taulukko 10). Tämän jälkeen yleisin neuvonnan toteutuskanava oli tapaaminen verkossa (33 prosenttia), sähköposti (27%), tapaaminen metsässä (24%) ja tapaaminen toimistolla (23%). Verkossa järjestettyjen tapaamisten isoa osuutta selittää maaliskuussa 2020 voimaan astuneet korona-rajoitustoimet, joiden myötä kasvokkain tehtävää neuvontaa rajoitettiin voimakkaasti.

Luonnonhoitosalkussa yleisin toteutuskanava oli myös puhelin (73%), jonka jälkeen mainittiin eniten sähköposti (49%), tapaaminen metsässä (41%) ja tapaaminen vastaajan kotona (12%). Koska yksittäinen neuvontakontakti saattaa sisältää monia eri yhteydenpitotapoja, kysymys toteutettiin monivalintana.

	Hoitoindeksi- salkku (n=379)	Luonnonhoito- salkku (n=102)
	prosenttia vastanneista	
Puhelimitse	56	73
Tapaaminen verkossa	33	1
Tapaaminen toimistolla	23	8
Tapaaminen metsässä	24	41
Tapaaminen vastaajan kotona	8	12
Sähköpostitse	27	49
Kirjeitse	4	8
Muu	4	4

Taulukko 10 Vastanneiden ilmoittama neuvonnan toteutuskanava (monivalinta)

Metsänhoitotöihin, hakkuisiin, Metsään.fi-palvelun käyttöön, talousmetsien luonnonhoitoon ja vapaaehtoiseen suojeluun liittyvää kiinnostusta, oppimista ja tekemistä vertailtiin sellaisten metsänomistajien kesken, jotka olivat saaneet neuvontaa eri toteutustavoin. Vaikutuksia ristiintaulukoitiin sellaisten metsänomistajien kesken, jotka olivat oman ilmoituksensa mukaan saaneet neuvontaa puhelimitse (ilman tapaamista, n=147), tapaamisessa toimistolla (n=71) tai tapaamisessa metsässä (n=66). Kotona neuvontaa saaneita vastaajia oli vain 21, siksi tätä ryhmää ei otettu ristiintaulukointiin mukaan.

Niiden metsänomistajien joukossa, joille neuvontaa oli annettu metsässä, suurempi osuus vastaajista oli kiinnostunut tai oppinut talousmetsien luonnonhoidosta tai vapaaehtoisesta suojelusta tai tehnyt tai alkanut suunnittelemaan niihin liittyviä toimenpiteitä. Muihin toteutustapoihin verrattuna erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Metsänhoidossa, hakkuissa ja Metsään.fi-palvelun käytössä toteutustapojen välillä ei ollut selviä tai tilastollisesti merkitseviä eroja: puhelimitse neuvottujen metsänomistajien vastaukset eivät merkittävästi eronneet tapaamisen yhteydessä neuvottujen metsänomistajien vastauksista.

Metsänomistajilta kysyttiin neuvonnan aikana käsiteltyjä asioita monivalintakysymyksen avulla. Hoitoindeksi-salkussa yli puolet vastaajista kertoi neuvonnan puheenaiheena olleen metsänhoitotyöt, kemera-tuet ja Metsään.fi-palvelun sisältämät tiedot omasta metsätilasta (Taulukko 11). Tämän lisäksi noin kolmannes neuvotuista kertoi, että neuvonnassa oli keskusteltu Metsään.fi-palvelun sähköisestä asioinnista, vapaaehtoisesta metsien suojelusta ja harvennushakkuista. Vastaajista 13 prosenttia kertoi, että neuvonnan aikana oli keskusteltu talousmetsien luonnonhoidosta.

Luonnonhoito-salkussa vastanneiden joukossa ylivoimaisesti eniten mainittu keskustelunaihe oli vapaaehtoinen metsien suojelu (79%). Noin neljännes vastaajista kertoi neuvonnan puheenaiheina olleen myös Metsään.fi-palvelun tiedon omasta tilasta, kemera-tuet, metsänhoitotyöt ja talousmetsien luonnonhoidon.

Neuvonnassa käsitellyt aiheet ovat pitkälti neuvonnan tavoitellun sisällön mukaisia. Hoitoindeksi-salkussa annetuissa neuvonnoissa pääpaino on metsänhoitotöillä, hakkuilla, kemera-tuilla ja Metsään.fi-palvelulla. Talousmetsien luonnonhoito mainittiin tässä salkussa keskustelunaiheena melko vähän, sen sijaan vapaaehtoinen suojelu korostui. Luonnonhoito-salkussa korostui selvästi neuvonnan pääasiallinen tavoite eli vapaaehtoinen suojelu. Salkun asiakkaille oli kuitenkin monipuolisesti kerrottu myös Metsään.fi-palvelusta sekä metsänhoitoon, hakkuisiin ja talousmetsien luonnonhoitoon liittyvistä seikoista.

	Hoitoindeksi- salkku (n=379)	Luonnonhoito- salkku (n=102)
	prosenttia vastanneista	
Metsänhoitotyöt	56	26
Kemera-tuet	50	26
Metsään.fi tiedot omasta tilasta	50	28
Metsään.fi sähköinen asiointi	36	13
Vapaaehtoinen metsien suojelu	33	79
Harvennushakkuut	30	19
Talousmetsien luonnonhoito	13	22
Uudistushakkuut	17	9
Jatkuva kasvatus	9	6
Metsäverotus	9	5
Metsän omistusjärjestelyt	7	7
Metsän taloudelliset tuottomahdollisuudet	7	6
Luonnonhoitotoimenpiteiden tarkastuslista	5	6
Muiden toimijoiden palvelut	7	2
Suometsien hoito	5	6
Ilmastonmuutokseen liittyvät aiheet	4	4
Metsätiet	6	5
Muu aihe	6	8
Ei mistään, kieltäydyin neuvonnasta	0	0

Taulukko 11 Neuvonnan aikana käsitellyt aiheet

Hoitoindeksi-salkussa neuvontaa saaneita pyydettiin arvioimaan Metsäkeskuk-
sen neuvontaa koskevia väittämiä. Suurinta osaa niistä arvioi 374-379 vastaa-
jaa pois lukien kolme väittämää, jossa vastaajia oli 100-200. Tämän lisäksi
seuraaviin väittämiin kertyi alle 100 vastausta eikä niitä siksi otettu mukaan
vertailuun (Kuva 9):

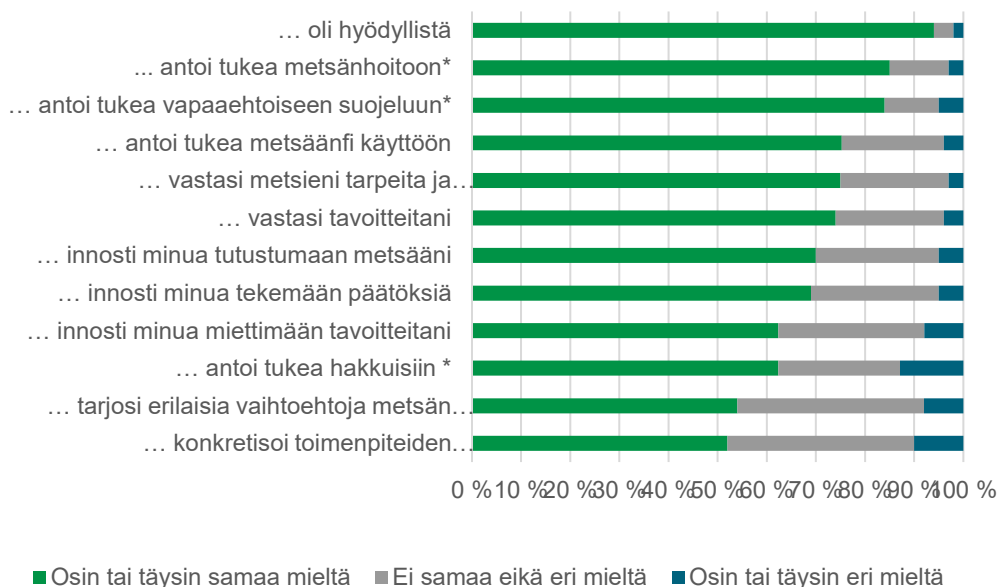
- ... antoi tukea vesistön suojeluun

- ... antoi tukea talousmetsien luonnonhoitoon
- antoi tukea omistusjärjestelyihin
- antoi lisätietoa metsäalan toimijoista.

Vastanneista 94 prosenttia kertoi Metsäkeskuksen neuvonnan olleen hyödyllistä (täysin tai osin samaa mieltä). Vain neljä prosenttia vastanneista vastasi hyödyllisyyttä koskevaan väittämään "ei samaa eikä eri mieltä" ja kaksi prosenttia "osin tai täysin eri mieltä". Yli 80 prosenttia vastanneista koki, että neuvonta antoi tukea metsänhoitoon ja vapaaehtoiseen suojeluun. Lisäksi yli 70 prosenttia vastanneista arvioi, että neuvonta antoi tukea Metsään.fi käyttöön, vastasi metsän tarpeita ja mahdollisuuksia, vastasi metsänomistajan tavoitteita sekä innosti häntä tutustumaan metsäänsä.

Hieman alle 40 prosenttia hoitoindeksi-salkussa neuvotuista oli epävarmoja siitä, oliko neuvonta tarjonnut erilaisia vaihtoehtoja metsän käsittelylle tai oliko neuvonta konkretisoinut toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia (ei samaa eikä eri mieltä). Lisäksi joka kymmenes vastaaja koki, ettei neuvonta ollut konkretisoinut toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia (osin tai täysin eri mieltä). Vastaaajista 13 prosenttia koki, ettei neuvonta ollut antanut tukea hakkuiden toteuttamiseen.

Hoitoindeksi-salkku: SMK:n neuvonta...



Kuva 9 Hoitoindeksi-salkussa neuvottujen vastaukset Metsäkeskuksen neuvontaa koskeviin väittämiin (* n=213 ** n=128 * n=121)**

Myös luonnonhoito-salkussa neuvontaa saaneita pyydettiin arvioimaan samaisia väittämiä. Tässä salkussa suurinta osaa väittämistä arvioi 103-105 vastaajaa pois lukien kolme väittämää, jossa vastaajia oli 80-25. Tämän lisäksi seuraaviin väittämään kertyi alle 25 vastausta eikä niitä siksi otettu mukaan vertailuun (Kuva 10):

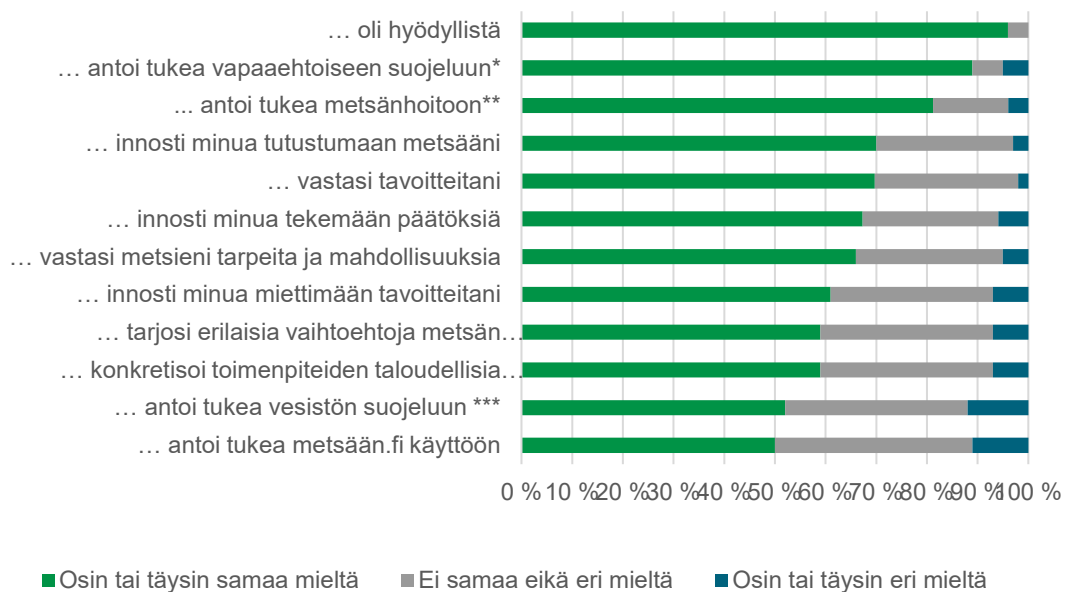
- ... antoi tukea talousmetsien luonnonhoitoon
- ... antoi tukea hakkuisiin
- ... antoi tukea omistusjärjestelyihin
- ... antoi lisätietoa metsäalan toimijoista.

Vastanneista peräti 96 prosenttia kertoi Metsäkeskuksen neuvonnan olleen hyödyllistä (täysin tai osin samaa mieltä). Vain neljä prosenttia vastanneista vastasi hyödyllisyyttä koskevaan väittämään "ei samaa eikä eri mieltä" eikä kukaan vastaajista ollut kokenut neuvontaa hyödyttömäksi (osin tai täysin eri

mieltä). Yli 80 prosenttia vastanneista koki, että neuvonta antoi tukea vapaaehtoiseen suojeluun ja metsänhoitoon. Lisäksi yli 70 prosenttia vastanneista arvioi, että neuvonta innosti heitä tutustumaan metsäänsä.

Yli kolmannes luonnonhoito-salkussa neuvotuista oli epävarma siitä, oliko neuvonta antanut tukea Metsään.fi-palvelun käyttöön, antanut tukea vesistöjen suojeluun, konkretisoinut toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia tai tarjonnut erilaisia vaihtoehtoja metsän käsittelylle (ei samaa eikä eri mieltä). Lisäksi noin joka kymmenes vastaaja koki, ettei neuvonta ollut antanut tukea vesistöjen suojeluun tai Metsään.fi-palvelun käyttöön (osin tai täysin eri mieltä).

Luonnonhoito-salkku: SMK:n neuvonta...



Kuva 10 Luonnonhoito-salkussa neuvottujen vastaukset Metsäkeskuksen neuvontaa koskeviin väittämiin (* n=80, ** n=27, *** n=25)

7.2.1.5 Toiveet tulevalle neuvonnalle

Kaikilta kyselyyn vastanneilta metsänomistajilta kysyttiin, halusivatko he saada metsään liittyvää neuvontaa jatkossa, millaisia aiheita koskien ja minkälaisilla toteutustavoilla.

Kaikkien vastanneiden (n=991) joukosta 9 prosenttia vastasi, ettei halua neuvontaa tulevaisuudessa. Kielteisesti neuvontaan suhtautuvien osuus oli hieman keskimääräistä suurempi 55 vuotiaiden ja tätä nuorempien vastaajien (13%) ja metsätilan yhteydessä asuvien (12%) keskuudessa (tilastollisesti merkitsevät erot). Hieman alle puolet vastanneista toivoi saavansa neuvontaa oman yhteydenottonsa jälkeen ja 43 prosenttia vastanneista vastasi, että hänelle saisi tarjota neuvontaa jatkossakin.

Tulevaisuuden neuvonnalta vastaajat toivoivat etenkin kemera-tukiin ja metsänhoitoon liittyviä aiheita (Taulukko 12). Yli kolmannes vastaajista toivoi neuvonnassa käsiteltävän myös harvennushakkuita ja Metsään.fi-palvelua. Yli neljännestä kiinnosti metsäverotukseen, jatkuvaan kasvatukseen ja omistusjärjestelyihin liittyvät teemat. Talousmetsien luonnonhoito ja vapaaehtoinen suojelu kiinnosti hieman alle neljännestä vastaajista.

Neuvonnan aihe

prosenttia vastaajista (n=882)	
Kemera-tuet	51
Metsänhoito	50
Harvennushakkuut	40
Metsään.fi-palvelu	30
Metsäverotus	27
Jatkuva kasvatus	27
Omistusjärjestelyt	26
Vapaaehtoinen suojelu	24
Talousmetsien luonnonhoito	23

Uudistushakkuut	22
Metsätiet	19
Suometsien hoito	18
Toimenpiteiden taloudelliset vaikutukset	17
Ilmastonmuutokseen liittyvät aiheet	15
Metsäalan toimijat, jotka tarjoavat tarvitsemiani palveluja	12
Metsätalouden vesistövaikutukset ja vesistöjen suojelu	11

Taulukko 12 Aiheet, joista vastanneet toivoivat neuvontaa jatkossa (monivalintakysymys)

Yli puolet vastaajista toivoi, että neuvonnan (yhtenä) toteutustapana olisi sähköposti (Taulukko 13). Myös tapaamista metsässä sekä puhelinneuvontaa toivoi yli kolmannes vastaajista. Metsään.fi-palvelun hyödyntämistä neuvonnan toteutuksessa toivoi 27 prosenttia ja verkkotapaamista noin viidennes vastaajista.

Neuvonnan toteutustapa

prosenttia vastanneista (n=886)

Sähköposti	54
Metsä	44
Puhelu	36
Metsään.fi-palvelu	27
Verkkotapaaminen	21

Toimisto	20
Koti	13
Kirje	9

Taulukko 13 Toiveet jatkossa saatavan neuvonnan toteutustavoista (monivalintakysymys)

7.2.1.6 Kyselyaineiston tulkinnessa huomioitavat seikat

Kysely toteutettiin internet-kyselynä, joka taustatekijöiden tarkastelun mukaan odotetusti rajasi pois yli 75-vuotiaita vastaajia. Tämän lisäksi kontrolliryhmän vastausprosentti jäi pieneksi (10%), mikä lisää tuloksiin liittyvää epävarmuutta. Neuvonnan vaikuttavuutta koskevassa tarkastelussa pyrittiin tilastollisin menetelmin pienentämään taustatekijöiden välisten erojen vaikutuksia vastauksiin (luku 5.2.1.2).

Neuvonnan vaikuttavuutta koskevassa analyysissä käytettiin aineistoa, jossa vastaajat arvioivat oman kiinnostuksensa heräämistä, osaamisen kehittymistä, tekemistä ja tekemisen suunnittelua tiettyihin teemoihin liittyen. Näin ollen vastauksiin liittyy virhelähteitä (esim. vastaajan rehellisyys tai muistamattomuus), jotka saattavat alentaa aineiston reliabiliteettia, Kyselyn reliabiliteettia pyrittiin kasvattamaan toteuttamalla se anonymisti. Kyselyssä kerättyjä vastauksia metsänhoitotöiden, hakkuiden tai vapaaehtoisen suojelun toteuttamisesta ei verrattu Metsäkeskuksen asiakasrekisterin tietoihin.

Kysely keskittyi metsänomistajissa tai heidän metsissään tapahtuneisiin muutoksiin ja heille annettuun neuvontaan vuonna 2020. Kyseinen vuosi oli korona-epidemian ja taudin leviämisen estämiseksi laadittujen yhteiskunnallisten rajoitusten vuoksi poikkeuksellinen. Koronarajoitukset muuttivat neuvonnan toteutustapoja äkillisesti siten, että sisätiloissa kasvatusten annettava neuvonta oli osan vuodesta kiellettyä. Sen sijaan puheluiden ja verkkotapaamisten (esim. Microsoft Teams) osuus neuvonnan toteutustavoista kasvoi. Tämä sai

aikaan sen, että neuvojen oli opittava vuoden aikana uusia toimintatapoja neuvonnan toteuttamiseen.

Kuten kyselyn tuloksista kävi ilmi, moni metsänomistaja oli vuoden 2020 aikana saanut neuvontaa usealta eri taholta. Tutkimusasetelmassa ei ollut mahdollista kontrolloida muiden tahojen antamaa neuvontaa eikä sen vaikutuksia metsänomistajan ajatteluun ja käyttäytymiseen pystytäkseen tarkastelussa täysin sulkemaan pois. Mikäli kuitenkin oletetaan, että muut tahot tarjosivat neuvontaa tasapuolisesti hoitoindeksi-salkkuun valikoiduille metsänomistajille eli siten sekä neuvotuille että kontrolliryhmän metsänomistajille, erot näiden kahden ryhmän vastauksissa olisi selitettävissä Metsäkeskuksen tarjoamassa neuvonnassa.

7.2.2 Teemahaastattelut

Teemahaastatteluissa haluttiin keskittyä erityisesti kahteen aiheeseen.

- Ensimmäinen tavoite oli tarkistaa talousmetsien luonnonhoidon käsitteen ymmärtäminen. Internet-kyselyn vastausten perusteella noin joka kymmenes neuvontaa saaneista ilmoitti talousmetsien luonnonhoidon keinoista olleen puhe. Haastatteluiden avulla haluttiin selvittää, olivatko vastaajat ymmärtäneet termin ”talousmetsien luonnonhoito” sisältävän erilaisia luonnonhoitoa edistäviä keinoja. On mahdollista, että neuvoja oli kertonut esimerkiksi lehtipuiden säästämisestä taimikonhoidossa, mutta vastaaja ei ollut ymmärtänyt tämän olevan talousmetsien luonnonhoitoa. Tätä mahdollisuutta pyrittiin internet-kyselyn suunnitteluvaiheessa ehkäisemään siten, että talousmetsien luonnonhoitoa koskevaa kysymystä edelsi tietolaatikko, jossa lyhyesti kuvattiin mitä talousmetsien luonnonhoidolla tarkoitetaan ja millaisia keinoja sen alle kuuluu. Myös myöhemmissä talousmetsien luonnonhoitoa koskevissa kysymyksissä oli mukana lyhyt määritelmä.

- Toinen tavoite oli selvittää antoiko neuvonta riittävät askeleet etenemiseen metsänomistajille, sillä Metsäkeskuksen tarjoaman neuvonnan tarkoitus on olla tuuppaavaa ja johtaa jatkotoimiin.

Teemahaastattelut toteutettiin puhelimitse kesäkuussa 2021. Teemahaastatteluihin valittiin hoitoindeksi-salkussa neuvottuja ja kyselyyn vastanneita metsänomistajia, jotka kertoivat, ettei talousmetsien luonnonhoidon teemoja oltu käsitelty neuvonnan aikana. Teemahaastatteluun vastasi 15 metsänomistajaa. Heistä kuusi oli saanut neuvontaa puhelimitse ja yhdeksän kanssa oli järjestetty tapaaminen. 15 vastaajan lisäksi kuusi muuta olivat halukkaita vastaamaan haastatteluun mutta haastattelua ei toteutettu loppuun, sillä haastateltava ei muistanut saaneensa Metsäkeskukselta henkilökohtaista neuvontaa vuoden 2020 aikana.

Teemahaastatteluissa vastaajilta kysyttiin muistavatko he, että talousmetsien luonnonhoidon keinoista olisi ollut puhetta neuvonnan aikana. Tässä kohtaa käsitettä ei avattu enempää vastaajille. Tämän jälkeen heille esiteltiin yleisimpiä talousmetsien luonnonhoidon keinoja (säästöpuut, lahopuu ja tekopökkelöt, riistatiheikköjen jättäminen, sekapuustoisuus, vesistövaikutukset, vesistöjen suojavyöhykkeet) ja kysyttiin, oliko joistakin näistä ollut puhe neuvonnan aikana.

Vastaajista seitsemän kertoi muistavansa keinoista olleen puhe. Haastattelun perusteella lahopuu ja tekopökkelöt sekä säästöpuut olivat ne luonnonhoidon keinot, joista puhuttiin yleisimmin neuvonnan aikana. Vastaavasti kahdeksan vastaajaa kertoi, ettei asiasta oltu puhuttu, ja kysyttäessä he eivät myöskään olisi olleet kiinnostuneita saamaan neuvontaa aiheeseen liittyen.

Kaksi vastaajaa kertoi, ettei talousmetsien luonnonhoidon keinoista oltu neuvonnan aikana keskusteltu mutta tunnistivat luonnonhoidon keinoja eriteltäessä niistä jonkun neuvonnan puheenaiheiksi. Voi olla, että he eivät vain muistaneet asian olleen neuvonnassa mukana, mutta keinoja täsmennettäessä muistivatkin että kyllä niistä puhuttiin. On myös mahdollista, että he eivät ole täysin ymmärtäneet talousmetsien luonnonhoidon käsitettä ja sen sisältöä.

Teemahaastatteluiden toinen tavoite oli kartoittaa saivatko neuvotut metsänomistajat tarpeeksi tietoa, sekä johtiko neuvonta toimintaan. Haastattelussa asiaa kartoitettiin kahden kysymyksen avulla. Haastatelluilta kysyttiin vaikuttiko Metsäkeskuksen tarjoama neuvonta heidän ajatteluunsa tai toimintaansa. 12 vastaajaa kertoi neuvonnalla olleen vaikutusta. Näistä viisi vastaajaa kertoi neuvonnan jälkeen osaavansa paremmin hyödyntää Metsään.fi-palvelua ja käyttää palvelua metsiensä tilan seurantaan ja toimenpiteiden suunnitteluun. Kuitenkin osa näistä vastaajista koki haastavaksi muistaa Metsään.fi-palvelun nimeä tai tunnistaa se osaksi Metsäkeskuksen toimintaa, vaikka he olivat nimenomaan saaneet neuvontaa palvelun käytöstä.

Lisäksi kuusi vastaajaa kertoi neuvonnan lisänneen kiinnostusta oman metsän hoitoa kohtaan ja siten aktivoineen heitä tekemään metsänhoitotoimenpiteitä. Kolmessa vastauksessa kävi ilmi, että metsänomistajat olivat hakeneet neuvonnasta varmistusta omalle toiminnalleen ja tehtäville toimenpiteille, jotka he olivat ajatelleet tekevänsä joka tapauksessa. Kolme vastaajaa kertoi, että neuvonnalla ei ollut vaikutusta heidän ajatteluunsa tai toimintaansa. Näiden vastaajien mukaan asia tuli hoidetuksi, mutta neuvonnalla ei ollut sen suurempaa vaikutusta heihin. Osa vastanneista oli kouluttautuneita metsäammattilaisia, ja he kokivatkin tietävänsä paljon jo entuudestaan, eivätkä sen vuoksi tunteneet neuvonnalla olleen heihin vaikutusta. Kaikki vastaajat kokivat, että neuvontatilanteessa saatu tietoa oli riittävää eikä kenellekään vastaajalle jäänyt olo, että he olisivat kaivanneet tukea samaan asiaan vielä neuvontatilanteen jälkeenkin.

Avoimissa palautteissa nousi esiin, että vastaajat ovat olleet tyytyväisiä Metsäkeskuksen tarjoamaan neuvontaan ja se koetaan ystävälliseksi, asialliseksi sekä sujuvaksi. Osa vastaajista kertoi huomanneensa, että Metsäkeskus panostaa heidän mielestään aikasempaa enemmän neuvontapalveluihin, ja he pitivät uutta suuntaa lähemmäs metsänomistajia tervetulleena.

8 Johtopäätökset ja kehitysehdotukset

8.1 Johtopäätökset

Metsänomistajaneuvonta on yksi metsäsektorin ohjauskeinoista. Neuvonta sekä ohjaa metsänomistajien käyttäytymistä että tukee muiden ohjauskeinojen toteuttamista. Neuvonnan merkitystä korostaa se, että suuri osa suomalaisista metsänomistajista myös kaipaa tietoa ja neuvoja päätöksenteon tueksi (Hänninen ym. 2020). Tutkimusten mukaan neuvonnan vaikuttavuutta edistää sen räätälöiminen metsänomistajan moninaisia tavoitteita, toiveita ja asenteita vastaavaksi. Tämä asettaa vaatimuksia neuvojen osaamiselle, olemassaolevan asiakastiedon analysoinnille sekä neuvontaa tukevien työkalujen joustavuudelle. Metsäkeskuksen asiakastiedon käyttöä ja sitä kautta palveluiden kehittämistä saattaa kuitenkin jossain määrin rajoittaa se, että viranomaistarkoituksiin kerätyn tiedon käytössä tulee huomioida yksityisyyden suoja.

Valtio rahoittaa Metsäkeskuksen tarjoamaa metsänomistajaneuvontaa. Metsäkeskuksen neuvonnan tavoitteiksi on asetettu metsien hoidon ja käytön sekä luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Samalla neuvonnalla tuetaan muiden toimintaan ohjaavien valtionhallinnon työkalujen, kuten valtakunnallisen metsätiedon ja kemera-tukien käyttöä. Metsäkeskuksen tarjoaman neuvonnan ei kuitenkaan pidä kilpailla markkinatoimijoiden tarjoaman neuvonnan kanssa – siksi se on rajattu metsänomistajia herätteleväksi, ns. alkusysäyksen tarjoavaksi toiminnaksi.

Tässä tutkimuksessa järjestetyn työpajan tulosten mukaan neuvojen oma näkemys työnsä tavoitteista ja vaikutuksista oli monin osin yhteneväinen työlle asetettujen strategisten tavoitteiden kanssa. Heidän näkemyksensä mukaan neuvonnan tavoitteessa korostuu asiakkaan innostaminen ja aktivoiminen päätöksentekoon, riippuen siitä, millaisia tavoitteita hänellä metsälleen on ja millaiset ovat metsän tarpeet ja mahdollisuudet. Onnistuneen neuvonnan vaikutuk-

sien he kertoivat näkyvän ennen kaikkea innostumisena, osaamistason lisääntymisenä ja toiminnan alullepanona, joka johtaa toteutuneisiin metsänhoitotöihin, hakkuihin sekä monimuotoisuuden huomioon ottamiseen.

Tutkimuksessa tarkasteltiin hoitoindeksi-salkussa vuonna 2020 neuvottujen metsänomistajien ajattelun ja toiminnan muutoksia verrattuna samasta asiakassalkusta erotettuun kontrolliryhmään, joka ei saanut neuvontaa. Kerätyn kyselyaineiston analyysin perusteella voidaan todeta, että **Metsäkeskuksen hoitoindeksi-salkussa toteutettu metsänomistajaneuvonta on ollut neuvottujen ajattelua ja toimintaa aktivoivaa.**

Hoitoindeksi-salkun mukaisen **neuvonnan vaikutukset olivat selvät etenkin Metsään.fi-palvelun käytön sekä vapaaehtoisen suojelun edistämisessä.** Verrattuna kontrolliryhmään, neuvotut metsänomistajat vastasivat noin 30-47 prosenttia todennäköisemmin kiinnostuneensa tai oppineensa Metsään.fi-palvelun käytöstä. Todennäköisyydet olivat samaa luokkaa Metsään.fi-palvelun käytössä ja sen käytön suunnittelussa. Vapaaehtoisessa suojelussa (eli METSO-ohjelman mukaisessa pysyvässä tai määräaikaisessa suojelussa) hoitoindeksi-salkussa neuvotut metsänomistajat olivat kontrolliryhmään verrattuna 9-26 prosenttia todennäköisempiä kiinnostumaan tai oppimaan vapaaehtoisesta suojelusta, tarjoamaan kohdetta vapaaehtoiseen suojeluun tai tekemään vapaaehtoista suojelua koskevan suojelusopimuksen. Näiden tulosten merkitystä korostaa se, että sekä Metsään.fi-palvelun käyttö että vapaaehtoisen suojelun edistäminen ovat teemoja, joita koskien moni metsäsektorin toimija ei tarjoa neuvontaa.

Hoitoindeksi-salkussa neuvotuilla metsänomistajilla oli kontrolliryhmää enemmän kiinnostusta ja suunnitelmia metsänhoitotöiden ja hakkuiden toteuttamiseen, joka viittaa juuri alkusysäyksen saamiseen. Sen sijaan tehdyissä toimenpiteissä neuvonnan vaikutus ei näkynyt. Tähän saattaa vaikuttaa metsänomistajien pitkät harkinta-ajat ennen toimenpiteisiin ryhtymistä, joka näkyy myös Metsäkeskuksen omassa seurannassa. Tätä hanketta varten kerätty aineisto kerättiin maaliskuussa 2021, jolloin neuvonnasta oli kulunut vastaajasta riippuen 2-14 kuukautta.

Neuvonnan vaikutus talousmetsien luonnonhoidon edistämiseen on epävarmempi. Hoitoindeksi-salkussa neuvontaa saaneiden joukossa oli kontrolliryhmään verrattuna todennäköisempää se, että vastaaja oli viime vuoden aikana oppinut talousmetsien luonnonhoidon keinoista sekä alkanut suunnittelemaan siihen liittyviä toimenpiteitä. Toisaalta vain 13 prosenttia niistä metsänomistajista, jotka kertoivat saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa, ilmoittivat että talousmetsien luonnonhoito oli mainittu neuvonnan aikana.

Siihen, miksi vastaajat kertoivat talousmetsien luonnonhoidosta keskustellun melko vähän neuvonnan aikana, voi olla monia syitä. **On mahdollista, että aihe on sivuttu niin nopeasti, etteivät vastaajat muistaneet sen olleen esillä. Lisäksi osalle vastaajista talousmetsien luonnonhoidon käsite voi olla uusi eivätkä he täsmällisesti ymmärtäneet sen sisältöä.** Teemahaastattelut tukivat tätä tulkintaa, esimerkiksi kaksi kahdeksasta haastatellusta ei tunnistanut talousmetsien luonnonhoidon käsitettä, vaikka siihen lukeutuvista keinoista olikin puhuttu neuvonnan aikana. Siten on luultavaa, että talousmetsän luonnonhoidon keinoista on todellisuudessa keskusteltu neuvonnan aikana useammin kuin mitä kyselyn tulokset antavat ymmärtää.

On kuitenkin selvää, että talousmetsien luonnonhoidon keinoja ei ole käsitelty kaikissa neuvontatilanteissa. On mahdollista, että kaikki neuvojat eivät ole vielä täysin omaksuneet talousmetsien luonnonhoidon keinoja osana hoitoindeksi-salkun neuvontaa, sillä teema nostettiin neuvonnan sisältöön vasta vuonna 2020. Lisäksi metsänomistajaneuvonnan ohjeistuksen mukaan hoitoindeksi-salkussa tehtävän neuvonnan aikana tulisi käydä läpi monia eri asioita: metsänhoitotarpeet, hakkuumahdollisuudet, metsään.fi-palvelu, yhteystiedot, talousmetsän luonnonhoidon keinot, luontokohteet, Metsäkeskus organisaationa ja sen tarjoamat koulutukset. Tässä on paljon asiaa, etenkin jos neuvonta muodostuu yhdestä puhelinkeskustelusta tai jos metsänomistajan lähtötiedot ovat vähäiset. Silloin talousmetsien luonnonhoidon keinojen tuominen keskusteluun voi jäädä muiden puheenaiheiden alle. Kuten teemahaastatteluista kävi ilmi, kaikki neuvotut eivät myöskään ole talousmetsien luonnonhoidosta kiinnostuneita.

Vain alle 10 prosenttia niistä hoitoindeksi-salkussa neuvotuista metsänomistajista, jotka muistivat saaneen Metsäkeskuksen neuvontaa, kertoivat keskustelleensa neuvojan kanssa muiden sektorin toimijoiden palveluista. Osuus on yllättävän alhainen ottaen huomioon, että neuvonnalla pyritään ohjaamaan metsänomistajia sektorin palveluntarjoajien pariin.

On merkillepantavaa, että vain noin puolet hoitoindeksi-salkussa neuvotuista metsänomistajista kertoi saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa. Taustalla saattaa vaikuttaa se, että kontakti on ollut niin lyhyt, ettei muistijälkeä ole syntynyt, tai metsäsektorin eri organisaatioiden sekoittuminen. Esimerkiksi kaikissa kohderyhmissä yli puolet metsänomistajista kertoi, että oli saanut neuvontaa metsänhoitoyhdistyksiltä. Lisäksi neuvotuista vastaajista noin kolmannes ilmoitti, että oli saanut neuvontaa metsäteollisuusyrityksiltä. Metsäkeskuksen neuvonnan kohderyhmä vaikuttaa olevan osin sama kuin markkinatoimijoilla. Tähän saattaa vaikuttaa hoitoindeksin laskentakaava, joka sisältää myös tulevat hakkuumahdollisuudet. Päätehakkuukohteet ja hakkuiden tarjoamat ansaintamahdollisuudet saattavat tukea metsänhoitotöihin liittyvien investointien toteutusta ja mahdollistaa esimerkiksi vapaaehtoista suojelua tai tiettyjä talousmetsien luonnonhoidon keinoja koskevan neuvonnan tarjoamisen. Tästä huolimatta on syytä pohtia ja mahdollisesti myös kokeilla, millaisia vaikutuksia metsänomistajavalintaan olisi päätehakkuumahdollisuuksien jättämisellä neuvonnan laskentakaavasta pois.

Neuvonnan tulisi olla metsätilaa koskeva kokonaisuus, jossa huomioidaan metsänomistajien monipuoliset tavoitteet. Metsäkeskuksen neuvonnassa monipuolisuus ilmenee siten, että myös hoitoindeksi-salkussa annetulla neuvonnalla oli vaikutusta vapaaehtoiseen suojeluun liittyvään kiinnostukseen ja toteutukseen. Toisaalta myös luonnonhoito-salkussa yli puolet vastaajista kertoi metsänhoitotöihin ja hakkuihin liittyvästä kiinnostuksesta tai toteutuksesta vuonna 2020. **Vaikuttaa siltä, että neuvojat pystyvät pääsääntöisesti tarjoamaan kokonaisvaltaista palvelua sekä metsänhoidossa, hakkuissa että vapaaehtoisen suojelun edistämisessä.**

Monipuoliseen neuvojan tehtävään, jossa yksi neuvoja tarjoaa sekä perinteistä metsänhoitoa ja käyttöä että luonnon monimuotoisuutta koskevaa neuvontaa, liittyy silti myös riskejä. Mikäli neuvojalle monimuotoisuuden edistämien tuntuu toissijaiselta, itselle vieraalta tai vaatii osaamista, jota neuvojalla ei ole, teema saattaa jäädä muiden aiheiden varjoon. Esimerkiksi Monimetsä-hankkeen ensimmäisen vaiheen tuloksissa todettiin, että sekä metsäammattilaisten asenteet että osaamispuutteet ovat pullonkauloja luonnonhoitokeinojen toteutukselle (Saaristo ym. 2017). Tällöin neuvontatehtävien osittainen jakaminen neuvojien mielenkiinnon mukaan voisi parantaa neuvonnan vaikuttavuutta.

Lähes kaikki metsänomistajat, jotka kertoivat saaneensa Metsäkeskuksen neuvontaa, kokivat neuvonnan olleen hyödyllistä. Palautekyselyn tulokset vahvistavat tämän tuloksen. Suurin osa vastanneista koki neuvonnan olleen metsänomistajien tavoitteiden ja metsien tarpeiden mukaista sekä innostaneen heitä tutustumaan metsäänsä. Eniten epävarmuutta liittyi siihen, oliko neuvonta tarjonnut vaihtoehtoja metsien käsittelyyn ja konkretisoinut toimenpiteiden taloudellisia vaikutuksia: vain hieman yli puolet hoitoindeksi-salkussa neuvotuista metsänomistajista oli samaa mieltä näiden väittämien kanssa. Tämä on tärkeää huomioida neuvonnan sisällön ja työkalujen kehityksessä. Työkalujen osalta asia saattaa liittyä Metsään.fi-palveluun, sillä metsätietolain muutosten myötä toimenpiteisiin liittyvät tulo- ja kustannusarviot poistuivat palvelusta. Neuvonnan kannalta taloudellisten arvioiden esittäminen on kuitenkin tärkeää, sillä se auttaa konkretisoimaan esimerkiksi taimikonhoidon lykkäämiseen liittyvää kustannusta tai työn toteutuksen vaikutusta tulovirtoihin tulevaisuudessa.

Metsäkeskuksen käyttämät mittarit hoitoindeksi-salkussa tehtävän metsänomistajaneuvonnan seurannassa vastaavat suurilta osin neuvonnan tavoitteita. Neuvonnan tavoitteiden monipuolistuminen asettaa kuitenkin haasteita soveltuvien mittareiden kehittämiseksi esimerkiksi talousmetsien luonnonhoitoa koskien. On suositeltavaa luoda seurantajärjestelmä myös luonnonhoito-salkussa tehtävällä neuvonnalla. Useiden tietojärjestelmä uudistusten loppuunsaattamisen myötä valittujen tunnuslukujen seuranta helpottunee.

Jatkossa Metsäkeskuksen metsänomistajaneuvonnan suunnittelussa tulee seurata sitä, miten markkinoilla toimivat yksityiset palveluntarjoajat toteuttavat eri toimenpiteitä edistävää neuvontaa. Tämä koskee esimerkiksi ympäristötu-kea koskevaa neuvontaa. Metsäkeskus on pyrkinyt ja myös onnistunut nosta-maan kaupallisten toimijoiden osuutta ympäristötukihakemusten valmistelussa. On mahdollista, että jossain vaiheessa Metsäkeskuksesta voisi myös METSO-kohteiden suhteen tulla ns. herättelevä taho, joka ottaa yhteyttä metsänomista-jaan, kertoo suojelusta ja sen vaikutuksista ja ohjaa sitten kiinnostuneet met-sänomistajat palveluntarjoajien pariin.

Hoitoindeksi-salkun neuvonnan eri toteutustapojen kesken tehdyssä vertai-lussa korostui metsässä tehtävän neuvonnan merkitys talousmetsien luonnon-hoidon ja vapaaehtoisen suojelun edistämisessä. Sen sijaan metsänhoitotöi-den, hakkuiden tai Metsään.fi-palvelun edistämisessä eri toteutustapojen välillä ei ollut merkittävää eroa eli puhelimitse ja tapaamisissa neuvottujen metsän-omistajien vastaukset olivat samansuuntaiset.

Myös jatkossa neuvontaa on syytä tarjota metsänomistajien tarpeiden mukaan eri toteutustapoja hyödyntäen. Vapaaehtoisen suojelun ja talous-metsien luonnonhoidon keinojen edistämisessä etenkin metsässä tehtävällä neuvonnalla näyttäisi olevan tärkeä rooli. Metsäkeskuksen tuntikirjanpito, jossa puhelinkontakteihin merkitään sekä metsänomistajien torjumat, puhelimitse to-teutuneet että tapaamiseen johtaneet neuvontatapahtumat, ei mahdollista eri toteutustavoin tehtyjen neuvontatapahtumien välistä kustannusvertailua. Mikäli tätä haluttaisiin seurata, tulisi kustannuspaikkoja monipuolistaa esimerkiksi si-ten, että tuloksetoman neuvonnan valmistelu ja yhteydenotto erotettaisiin neu-vontatapahtumaan johtaneesta työstä. Tuloksellisuuden seuranta täydentäisi mittareiden, kuten neuvonnan jälkeen tehtyjen kemera-tukihakemusten, erittely eri toteutustapojen kesken. Mikäli jatkuva seuranta on hallinnollisesti raskasta, myös kertaluonteisesti tehtävä selvitys auttaisi ymmärtämään eri toteutustapo-jen vahvuuksia ja heikkouksia.

Kaiken kaikkiaan olisi suositeltavaa tarkistaa neuvonnan työtuntien kirjaukseen liittyvät käytännöt ja ohjeet. Tämä toisi lisävaloa esimerkiksi siihen, miksi toimistolla tapahtuneet neuvontatapahtumat ovat viime vuosina vienneet hieman enemmän aikaa kuin asiakkaalla tehdyt neuvonnat. Luonnonhoito-salkussa tehtävää neuvontaa ei tällä hetkellä pystytä erottamaan muusta Metso-ohjelmaan kirjatusta työstä, joskin erottelun tekeminen voi käytännössä olla hankalaa tehtävien nivoutuessa tiiviisti yhteen.

Neuvonnan asiakkaiden digitaaliset taidot vaihtelevat suuresti. Ajan myötä sähköisten materiaalien käyttö neuvonnassa oletettavasti lisääntyy. Näiden digipalveluiden rakentaminen tulee parantamaan neuvonnan vaikuttavuutta: Vaikka monen metsänomistajan herättelyyn tarvitaan myös jatkossa neuvojan henkilökohtaista kontaktia, tiettyihin neuvonnan aikana tai sen jälkeen nouseviin tietotarpeisiin olisi mahdollista vastata esimerkiksi videopankin avulla.

8.2 Kehitysehdotukset

Hankkeen aikana esiin tulleet kehitysehdotukset on luokiteltu seuraavien teemojen alle.

Neuvonnan valmistelu ja toteutus

Neuvonnan ohjeistuksen mukainen keskustelurunko on tällä hetkellä monipuolinen. On harkinnanarvoista terävöittää sitä esimerkiksi niin, että listasta tulisi käydä läpi tietty määrä teemoja metsänomistajien tavoitteista riippuen. Ohjeistukseen tulisi lisätä metsänomistajan tavoitteiden tai mielenkiinnon kohteiden kartoittaminen heti neuvonnan alkuvaiheessa. Myös neuvojan tekemä arvio metsänomistajan osaamisesta tulisi huomioida neuvonnan sisällössä – uutta tietoa on mahdollista omaksua vain rajallisesti.

On syytä pohtia, onko päätehakkuumahdollisuuksien huomioonottaminen hoitindeksin laskennassa tarpeen. Myös neuvojien näkemykseen mukaan poiminnassa voisi entisestään korostaa metsänhoitorästejä ja potentiaalisia ym-

päristötukikohteita. Asiakassalkun sisällön päivitys useammin esimerkiksi metsävaratiedon päivityksen yhteydessä parantaisi neuvojan työkaluja ja siten neuvonnan vaikuttavuutta.

Neuvojien hyväksi todettuja käytäntöjä olisi hyvä jakaa neuvojen kesken ja tuoda systemaattisesti neuvonnan ohjeistukseen. Neuvontaprosessin yhtenäistäminen tukisi eri puolella Suomea annettavan palvelun yhtenäistä laatua. Esimerkiksi neuvonnan voisi toteuttaa kolmiportaisesti siten, että ennen neuvontatapahtumaa tehtäisiin ns. herättely, tämän jälkeen neuvonta ja lopuksi seuranta. Neuvojen mukaan vaikuttavuus paranee, kun neuvojan kontakti ei ole ensimmäinen sysäys asian ajatteluun. Siksi puoliautomatisoitu yhteydenotto jo ennen neuvontaa, jossa kerrotaan muun muassa neuvonnan maksuttomuudesta ja yhteydenoton syistä jo etukäteen, voisi olla hyödyllinen. Osa neuvoista koki, että myös joukkomarkkinoinnin keinoja voisi paremmin hyödyntää herättelyssä. Varsinaisen neuvonnan jälkeen taas sen seurantaa tukisi esimerkiksi sähköposti, jolla voisi välittää lisätietoja, muistuttaa esillä olleista asioista ja antaa metsänomistajalle mahdollisuuden lisäkysymysten esittämiseen. Neuvojen ammattitaidon kehittymistä voisi tukea jonkinlaisen mentorintisuhteen rakentaminen aloittavan ja kokeneen neuvojan välillä. Lisäksi, mikäli neuvonnan valmistelua olisi mahdollista sujuvoittaa esim. automatisoinnin keinoin, tämä vapauttaisi aikaa valmistelusta itse neuvontatapahtumaan.

Palautekyselyn tuloksia tulisi hyödyntää neuvontatyön kehittämisessä tämänhetkistä vahvemmin. Palaute olisi hyvä käydä läpi neuvojen kanssa säännöllisesti ja systemaattisesti niin, että neuvojat ovat mukana tulosten analysoinnissa. Palautekyselyn tulisi lähteä kaikissa salkuissa neuvontaa saaneille, myös luonnonhoito-salkun asiakkaille.

Neuvojan työ edellyttää monipuolista metsäosaamista sekä ihmistuntemusta. Kohderyhmä on haastava, koska moni neuvottava ei ole lähtökohtaisesti asiasta kiinnostunut. Neuvojan tehtäväksi jää innostaa metsänomistajaa ja tuoda esiin metsänomistajalle tärkeät asiat konkreettisin esimerkein, esimerkiksi kertomalla myöhästyneenä toteutetun taimikonhoidon vaikutuksista ja kustannuk-

sista. Työssä toimiviksi todettujen käytäntöjen ja esimerkkien jakaminen neuvojien kesken voisi olla hyödyllistä ja tuoda toimivia työkaluja neuvonnan tueksi. **Myös neuvojien osaamisesta ja työmotivaatiosta huolehtiminen sekä työn arvostuksen osoittaminen on tärkeää.** Neuvojien motivointia ja sitouttamista edistäisi kannustejärjestelmän kehittäminen. Tämä tukisi neuvojien vaihtuvuuden vähenemistä.

Neuvonnan sisältö ja työkalut

Talousmetsien luonnonhoidon keinoja koskevaa neuvontaa tulee tuoda systemaattisesti esiin kaikissa neuvontatapahtumissa. Luontevaa on kuitenkin keskittyä niihin keinoihin, jotka ovat metsänomistajalle ajankohtaisimpia. **Talousmetsien luonnonhoidon keinot tulisi tuoda esiin luontevana osana niitä metsänhoidon, hakkuiden ja vapaaehtoisen suojelun toimenpiteitä, joista metsänomistajan kanssa keskustellaan.** Kiinnostuksen heräämistä voi tukea esimerkiksi metsätilalla sijaitsevat, luontoarvoiltaan monimuotoiset kohteet. Niille metsänomistajille, jotka haluavat tutustua aiheeseen lähemmin, tulee voida tarjota lisätietoja ja helposti saatavilla olevia materiaaleja. Monimetsä-hankkeen tuloksissa todettiin, että luonnonhoitokeinojen toteutukseen liittyy monia, osin virheellisiä uskomuksia tai käsityksiä (Saaristo ym. 2017). Raportissa mainittiin käsitykset talousmetsien luonnonhoidon keinoihin liittyvistä taloudellisista kustannuksista tai lahopuun jättämisen vaikutuksesta hyönteistuhoriskiin. Tietouden lisääminen vastaavanlaisia uskomuksia koskien sekä konkreettisten esimerkkien jakaminen ovat neuvonnassa toimiva väline talousmetsien luonnonhoidon edistämiseen.

Neuvonnan sisällön ja työkalujen kehityksessä voisi halutessaan hyödyntää tuuppausvaikutusta (nudging). Tuuppausten tarkoitus on hienovaraisesti ohjata ihmisten valintoja päätöksentekotilanteita tutkimalla ja muokkamalla niin, ettei mitään vaihtoehtoja rajata pois (Thaler ja Sunstein 2008). Tämä tarkoittaa, että neuvontatilanne on tuuppaus jo itsessään. Neuvonnan toteutuksessa tuuppaukset tulisi kohdistaa metsänomistajien päätöksentekohetkiin ja etenkin niissä ilmeneviin esteisiin, joita jo tässä hankkeessa neuvojien työpajassa tunnistettiin. Näiden esteiden lähempi tarkastelu eri osapuolten

silmin voisi tuoda lisävaloa siihen, miten toivottua päätöksentekoa voisi helpottaa. Tuuppaus voisi esimerkiksi olla neuvonnan sisällön kohdentamista tai räätälöimistä kohderyhmän mukaan. Tutkimus digitaalisia tuuppauksia koskien on yleistynyt viime vuosina, tämä kannattanee hyödyntää myös Metsään.fi-palvelun uudistamisessa. Kehittämisessä tulee ottaa huomioon viranomaistoiminnan kautta saatuihin tietoihin liittyvät tietosuojavaatimukset.

Kuten neuvojen, myös neuvonnan työkalujen, etenkin Metsään.fi palvelun, tulee ottaa huomioon metsänomistajien erilaiset tavoitteet ja arvot. Osa metsänomistajista kokee nykyisen Metsään.fi-palvelun yksipuoliseksi ja puuntuotannollisia tavoitteita korostavaksi. Palvelun uudistuminen lähivuosina antaa uusia mahdollisuuksia tämän asian kehittämiseen kuten myös siihen, miten neuvojat voivat ohjata metsänomistajia helposti ja tasavertaisesti kaupallisten palveluntarjoajien luo. Lisäksi neuvojat toivoivat, että Metsään.fi-palvelua voisi hyödyntää myös kommunikointiin metsänomistajan kanssa. Tämä olisi tarkoituksenmukaista etenkin silloin, kun asiakas on valikoitunut hoitoindeksisalkkuun neuvottavaksi. Tulevaisuudessa neuvonnan toteutustapoja ja kommunikointikanavia voisi laajentaa myös sosiaaliseen median työkaluihin, jotka voivat nuoremmille ikäryhmille olla luonteva tapa saada tukea metsänhoitoon.

Neuvonnan vaikuttavuuden seuranta

Metsäkeskuksen tekemän neuvonnan vaikuttavuuden seuranta on haastavaa, etenkin hoitoindeksi-salkussa. Tässä salkussa neuvonnan tarkoitus on sysätä metsänomistajia ajattelemaan ja kiinnostumaan metsiensä hoidosta. Neuvontatyön lähtökohta on, että metsänomistajaa autetaan eteenpäin toimenpiteiden suunnittelussa mutta tuki operatiiviseen toteutukseen tulee muilta toimijoilta. Metsäkeskuksen tarjoama neuvonta johtaa siis parhaimmillaan toteutuneisiin metsänhoitotoihin tai hakkuisiin, mutta neuvontatyön ei ole tarkoituksaan tarjota metsänomistajalle täyttä tukea näiden tavoitteiden saavuttamiseen. **Siksi neuvontatyön vaikuttavuuden seurannassa on tärkeää seurata tehtyjen hakemusten tai ilmoitusten rinnalla myös metsänomistajien aktivoimista ja kiinnostuksen heräämistä.** Tästä indikaatiota voisi tarjota asiaa koskevan kysymyksen sisällyttäminen palautekyselyyn ja neuvottujen Metsään.fi-

palvelun käytön tarkempi seuraaminen, Metsäkeskuksen verkkosivuilla oleviin materiaaleihin tutustuminen sekä koulutuksiin osallistuminen.

Palautekyselyssä tiedustellaan tällä hetkellä neuvonnan toteutustapaa (monivalinta), toiveiden ja tarpeiden huomioimista, neuvonnan hyödyllisyyttä (asteikolla 1-5) ja suosittelemiseksi (asteikolla 0-10). Tämän lisäksi kyselyssä on kolme avointa kysymystä koskien neuvonnan hyödyllisyyttä, sen kehityskohteita ja Metsäkeskukselle lähetettävää avointa palautetta. Avoimet vastaukset voivat vastaajista tuntua työläältä ja myös niiden analysointi vaatii resursseja. Palautekyselyn rakennetta voisi kehittää niin, että avoimia vastauksia vähennettäisiin esimerkiksi yhteen ja mukaan otettaisiin metsänomistajien kiinnostuksen heräämistä arvioiva asteikollinen kysymys. Tämä antaisi aineistoa neuvottujen metsänomistajien ajattelun muutoksista, joita on hankala mitata muutoin. Palautekyselyssä on tärkeää säilyttää kysymyksiä, jotka säilyvät samoina yli ajan, mutta niiden rinnalla voisi esittää myös vaihtuvia painopisteitä koskevia kysymyksiä.

Vaikka neuvonnan seurantaan oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä, neuvojat tekivät myös ehdotuksia nykyjärjestelmän kehittämiseksi. Neuvonnan seurannassa tulisi keskittyä tarkemmin kussakin salkussa neuvonnalla edistettäviin työlajeihin eli etenkin taimikonhoitoa ja nuoren metsän hoitoa koskeviin kemera-tukihakemuksiin, ympäristötukea edeltäviin suojeluselvityksiin, ympäristötukihakemuksiin, suojelukohteiden välityksiin ELY-keskukselle pysyvään suojeluun ja mahdollisesti metsänkäyttöilmoituksiin. Seurantaa tulisi tehdä hoitoindeksi-salkun lisäksi myös luonnonhoito-salkussa, jossa edellä mainittujen mittariehdotusten lisäksi olisi hyvä seurata myös ympäristötukisopimuksen uusijoiden ja ensikertalaisten osuutta.

Metsään.fi-palvelun uudistuminen vuosina 2023-2024 antanee uusia mahdollisuuksia neuvottujen seurantaan koskien heidän aktivoitumistaan ja kiinnostuksen kohteitaan. Jatkossa voi olla mahdollista seurata metsänomistajien kirjautumisia, klikkauksia ja toimenpiteitä, myös yhteisomistuksessa tehtävillä tiloilla. Tätä tietoa olisi mahdollista hyödyntää metsänomistajien mielenkiinnon kohteiden tunnistamiseen ja palvelujen räätälöintiin tietosuojavaatimukset huomioon

ottaen. Myös monien muiden Metsäkeksuksen käyttämien tietojärjestelmien päivittyminen tuo uusia mahdollisuuksia raportoinnin kehittämiseen.

Talousmetsien luonnonhoidon tuleminen mukaan neuvonnan painopisteisiin asettaa uudenlaisia vaatimuksia neuvonnan mittareille. Metsänomistajien talousmetsien luonnonhoitoon liittyvän kiinnostuksen heräämistä ja tiedon karttumista olisi mahdollista kartoittaa samoin kuin metsänhoitoon ja hakkuisiin liittyen: esimerkiksi palautekyselyn tai verkkosivustojen ja digitaalisten tukimateriaalien käytön seurannan kautta. Jatkossa videoita ja digitaalista materiaalia kannattaa tuoda tarjolle myös Metsään.fi-palveluun. Talousmetsien luonnonhoidon keinojen toteutuksen seurantaan tuonee parhaita vaihtoehtoja tarkentuva laserkeilausaineisto ja sen hyödyntäminen.

9 Lähdeluettelo

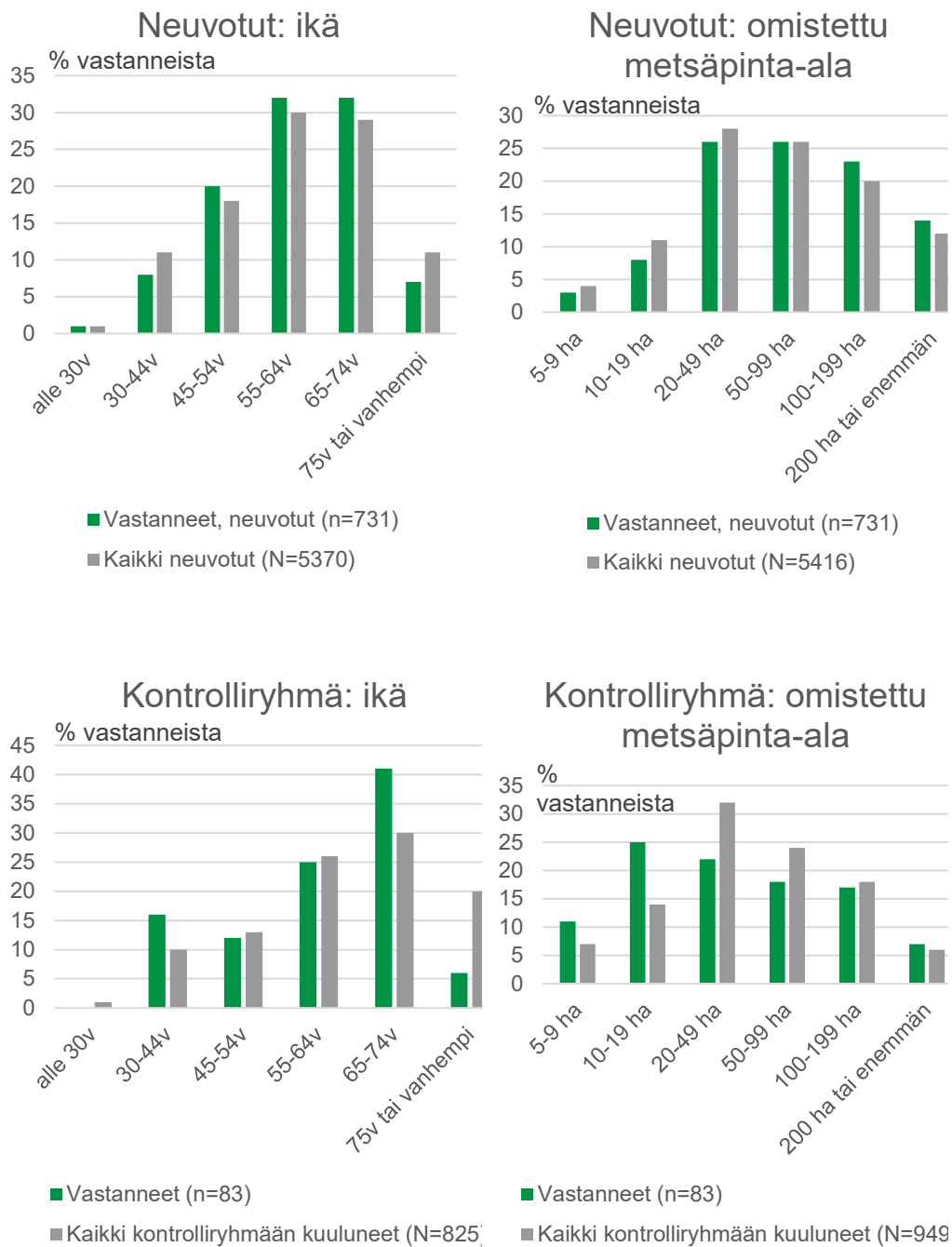
- Asiakkuustilinpäätös 2020. Arvoa ja kasvua asiakkaillemme. (2020). Metsäkeskus.
- Haltia, E., Rämö, A.-K., Pynnönen, S., Valonen, M. Ja Horne, P. (2017), Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? - Metsänomistajien aktiivisuus ja siihen vaikuttaminen, PTT raportteja 255
- Heliskoski, J., Humala, H., Kopola, R., Tonteri, A. Ja Tykkyläinen, S. (2018), Vaikuttavuuden askelmerkit- Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille, Sitran selvityksiä 130: 70.
- Hohti, J., Halme, P., Hjelt, M., Horne, P., Huovari, J., Lensu, A., ... Kotiaho, J. (2019), Kymmenen vuotta metsoa. Väliarviointi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman ensimmäisestä vuosikymmenestä, Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:4: 120.
- Hujala, T., Pykäläinen, J. Ja Tikkanen, J. (2007), Decision making among Finnish non-industrial private forest owners: The role of professional opinion and desire to learn, Scandinavian Journal of Forest Research 22(5): 454–463.
- Hujala, T. Ja Tikkanen, J. (2008), Boosters of and barriers to smooth communication in family forest owners' decision making, Scandinavian Journal of Forest Research 23(5): 466–477.
- Hujala, T., Tikkanen, J., Hänninen, H. Ja Virkkula, O. (2009), Family forest owners' perception of decision support, Scandinavian Journal of Forest Research 24(5): 448–460.
- Hänninen, H. Ja Kurttila, M. (2007), Metsäluonnon monimuotoisuusneuvonnan vaikuttavuus ja kehittämistarpeet, Metlan työraportteja 57: 72.
- Hänninen, H., Valonen, M. Ja Haltia, E. (2020), Metsänomistajat palveluiden käyttäjinä : Metsänomistaja 2020-tutkimuksen tuloksia. Luonnonvarakeskus.
- Kansallinen metsästrategia 2025 - seuranta 2020 (2020). Maa- ja metsätalousministeriö.
- Karppinen, H., Hänninen, H. Ja Horne, P. (2020), Suomalainen metsänomistaja 2020. Luonnonvarakeskus.
- Korhonen, K., Hujala, T. Ja Kurttila, M. (2013), Diffusion of voluntary protection among family forest owners: Decision process and success factors, Forest policy and Economics 26: 82–90.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2019), Kansallinen metsästrategia 2025 – päivitys [Sarjajulkaisu], <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161386> (viitattu 1.3.2021).
- Maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen metsäkeskuksen tulossopimus vuodeksi 2020 ja alustavat tulostavoitteet vuosille 2021-2024 (2020). Maa- ja metsätalousministeriö.
- Monimetsä - luonnonhoito mukana talousmetsien arjessa (2020), <https://tapio.fi/projektit/monimetsa/> (viitattu 21.6.2021).
- Peltola, A., Rätty, M., Sauvula-Seppälä, T., Torvelainen, J., Uotila, E., Vaahterä, E. Ja Ylitalo, E. (toim.) (2020), Suomen metsätilastot 2020. Luonnonvarakeskus (Luke).

- Primmer, E. (2011), Policy, project and operational networks: Channels and conduits for learning in forest biodiversity conservation, *Forest Policy and Economics - FOREST POLICY ECON* 13: 132–142.
- Pynnönen, S. (2020), Knowledge use in the management of privately owned forests: a focus on decision support services for multi-objective forest use, *Dissertationes Forestales* 2020(289).
- Rubin, D. B. (1974), Estimating causal effects of treatments in randomized and nonrandomized studies, *Journal of Educational Psychology* 66(5): 688–701.
- Saaristo, L., Seppälä, M., Vesanto, T. Ja Ruutiainen, J. (2017), *Talousmetsien luonnonhoidon tehokkaat ratkaisut*. Tapion julkaisuja.
- Suomen metsäkeskuksen strategia (2020). Suomen metsäkeskus.
- Thaler, R. H. Ja Sunstein, C. R. (2008), *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. Yale University Press.
- Tykkyläinen, S. (2017), *Vaikuttavuuden arvioinnin menetelmiä*. Esitetty tilaisuudessa Vaikutusten arviointi.

Liite 1. Vastanneiden edustavuus suhteessa kohderyhmäänsä

Kohderyhmien vastanneita verrattiin kaikkiin saman kohderyhmän metsänomistajiin iän ja omistetun metsäpinta-alan suhteen (Kuva 1). Kyselyyn vastanneissa metsänomistajissa oli vähemmän 75-vuotiaita ja tätä vanhempia metsänomistajia sekä neuvotuissa että kontrolliryhmässä. Tämän ikäluokan alhaisempaan vastausprosenttiin vaikutti todennäköisesti kyselyn toteuttaminen internet-kyselynä. Ero korostui etenkin kontrolliryhmässä, jonka jäsenistä viidenes oli 75-vuotiaita tai vanhempia, kun taas kyselyyn vastanneissa tähän ikäluokkaan kuului vain kuusi prosenttia. Kontrolliryhmässä vastanneissa oli myös enemmän alle 20 hehtaaria metsää omistavia (36 prosenttia) verrattuna koko kontrolliryhmään (21 prosenttia).

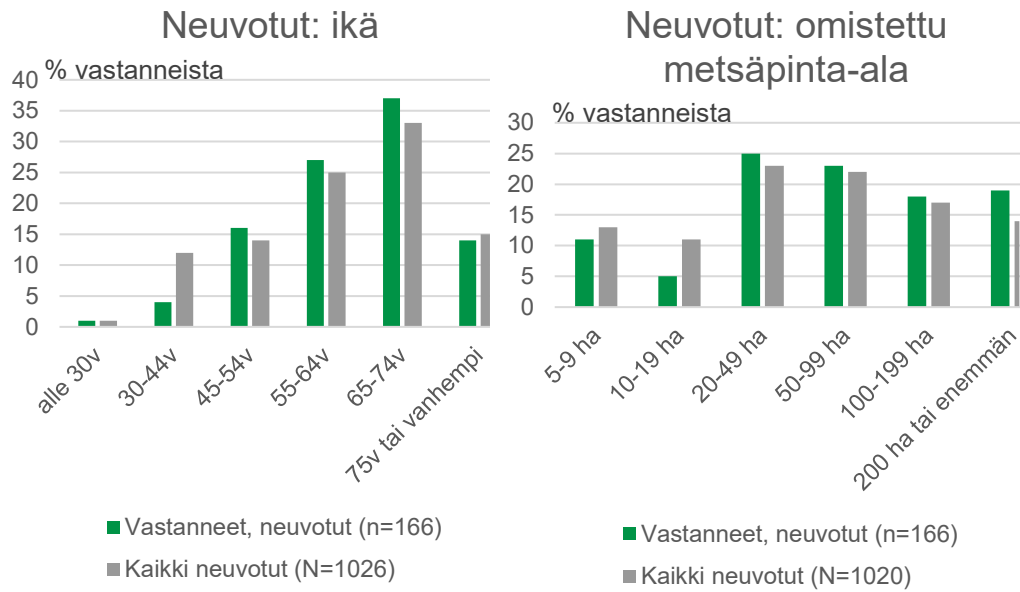
Aiemman tutkimuksen mukaan hiljaisiksi luokitellut metsänomistajat ovat keskimäärin aktiivisempia metsänomistajia vanhempia (Haltia ym. 2017). Voidaan siis olettaa, että mikäli kontrolliryhmässä olisi saatu lisää vanhempia vastaajia, tämä olisi todennäköisesti laskenut ryhmän keskimääräistä aktiivisuutta. Myös pienten tilojen omistajat ovat keskimääräistä passiivisempia metsänhoidossa. Mikäli siis kontrolliryhmässä keskisuurten tilojen vastaajia (20-100 ha) olisi ollut enemmänryhmän keskimääräinen aktiivisuus olisi saattanut nousta. Toisaalta passiivisuus johtunee myös siitä, että pienemmän pinta-alan tiloilla metsänhoito- ja hakkuumahdollisuuksia on vähemmän.



Kuva 1 Hoitoindeksi-salkussa ja kontrolliryhmässä vastanneiden taustapiirteet

Luonnonhoito-salkussa vastanneissa oli noin kahdeksan prosenttiyksikköä vähemmän 30-44 vuotiaita metsänomistajia kuin kaikissa luonnonhoito-salkussa

neuvontaa saaneissa metsänomistajissa (Kuva 2). Lisäksi tässä kohderyhmässä vastanneiden, alle 20 hehtaaria omistavien osuus oli pienempi (16 prosenttia) kaikkiin tässä salkussa neuvottuihin verrattuna (24 prosenttia).



Kuva 2 Luonnonhoito-salkussa vastanneiden taustapiirteet